

הַדָּשׁ הַרֵאשׁוֹן

ADAR NISAN

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

חג פורים שמח

(Purimová tabulka z počátku 20. století z Jeruzaléma od iránského lidového umělce Mošeho Šáha Mizrachího. Ze sbírky rodiny Grossových, Tel Aviv.)

DEN PAMÁTKY OBĚTÍ HOLOKAUSTU

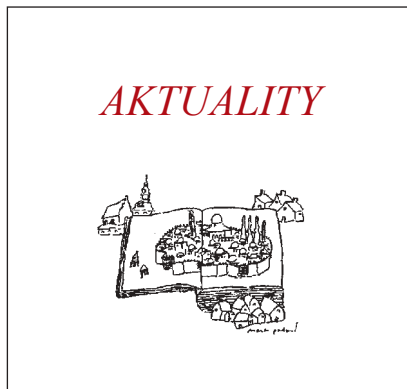
Federace židovských obcí v ČR a Nadační fond obětem holokaustu ve spolupráci s Kanceláří Senátu Parlamentu ČR uspořádaly 27. ledna 2026 v hlavním sále Senátu PČR vzpomínkové setkání u příležitosti Dne památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti.

Záštitu nad setkáním převzal předseda Senátu Miloš Vystrčil, který v úvodním projevu řekl: „Po druhé světové válce si celá řada zemí uvědomila, že je nutné udělat něco pro to, abychom snížili riziko dalších válek a genocidy. Záleží na nás, zda si dostatečně silně dokážeme připomínat naši minulost a záleží také na tom, do jaké míry a jakým způsobem budeme zacházet s naší odpovědností.“

Pamětník holokaustu Pavel Jelínek ve svém projevu připomněl libereckou židovskou komunitu, která před druhou světovou válkou čítala přibližně 1600 členů. Po válce se do Liberce vrátilo pouze 37 Židů a on je jedním z nich.

Lucie Fuková, vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny, upozornila na osud Romů během druhé světové války: „S koncem války však nepřišel konec pronásledování a perzekucí. A nebyl to také konec traumatu, které se přenášelo a přenáší na generace.“ Zmínila přijetí definice anticizikanismu v rámci Senátu, Poslanecké sněmovny i Vlády ČR v roce 2024: „Teď musíme napnout všechny síly, abychom se naučili s touto definicí pracovat v praxi. Musíme důrazně odsuzovat všechny projevy nenávisti, rasismu a xenofobie.“

Předseda správní rady Nadačního fondu obětem holokaustu Michal Klíma poukázal na celosvětový nárůst antisemitismu: „V České republice zatím k tak rozsáhlým a dramatickým útokům nedošlo, ale i tak se počet antisemitských útoků rapidně zvyšuje. A bohužel ani u nás nejde jen o projevy nevzdělaných primitivů, ale také o dění na některých vysokých školách. Vyvěšení palestinských vlajek při výročí teroristického útoku proti židovským civilistům – mírumilovným obyvatelům kibuců a mladým lidem na hudebním festivalu – je jen jedním z nejodpornějších projevů tohoto vývoje. Upozornil na snahy relativizovat historické události z obavy o svobodu slova: „Svoboda slova je nepochybně jednou ze základních svobod demokratické společnosti. Svobodou slova ale není lhaní o historických faktech, jejich

zkreslování, či dokonce zamlčování. Odvolávání na jakoukoli svobodu nesmí vést k popírání faktů a nesmí otvírat cestu k potlačování jiných svobod a k projektům nenávisti.“

Kantor Rafael Rod přednesl modlitbu za duše zahynulých *El male rachamim*. Během setkání zazněly koncertní skladby v podání Davida Dorůžky a Roberta Fischmanna a byla uvedena výstava Petry Teršlové *12 svědků holokaustu*.

Statutární zástupci Památníku Terezín, Českého osvětivského výboru, Židovského muzea v Praze a Nadačního fondu obětem holokaustu podepsali společné memorandum o koordinaci činností na poli rozvíjení spolupráce s potomky přeživších holokaustu ve vzdělávání o holokaustu a o antisemitismu.

Slavnostní vzpomínkové setkání se konalo za finanční podpory Ministerstva kultury ČR a Židovské obce v Praze. *žfo*

NEMŮŽEME MLČET

Federace židovských obcí v České republice se 29. ledna 2026 připojila ke společnému prohlášení České biskupské konference a Ekumenické rady církví, týkajícímu se výroků předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedy SPD pana Tomia Okamury namířeným proti ukrajinským uprchlíkům.

Prohlášení ERC a ČBK k výročkám proti ukrajinským uprchlíkům:

Jsme vážně znepokojeni výroky předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedy SPD pana Tomia Okamury namířenými proti ukrajinským uprchlíkům a proti pomoci, kterou jim Česká republika poskytuje. Jsme s našimi spoluobčany hrdí na dobré jméno, které Česká republika díky své vstřícnosti vůči uprchlíkům má.

Je zavádějící a nebezpečné zpochybňovat solidaritu s lidmi v nouzi, do níž

se dostali nehledě na svůj původ či míru zavinění. V nouzi se může ocitnout každý a schopnost soucitu a účinné solidarity je jedním z principů naší civilizace.

Útok na konkrétní národnostní skupinu a v jejím rámci na zvláště zranitelné, v tomto případě na ukrajinské uprchlíky a mezi nimi na staré, nemocné a závislé na pomoci, připomíná neblahou evropskou minulost obdobných útoků na Židy, Romy a lidi s postižením. Minulost, kterou nechceme opakovat.

Myšlenky a slova mají svou váhu. Jsme za ně odpovědní. Proto v tomto případě nemůžeme mlčet!

*Za ČBK Josef Nuzik, předseda
Za ERC Pavel Pokorný, předseda*

Skutečnost, že předseda SPD Tomio Okamura inicioval v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky v Den památky obětí holokaustu minutu ticha za oběti nacistické genocidy Židů, nemůže zastřít jeho současné veřejné postoje, které jsou dlouhodobě zaměřeny proti ukrajinským uprchlíkům a proti pomoci, již Česká republika poskytuje napadené Ukrajině. Tento rozpor považujeme za mimořádně znepokojivý, zejména v kontextu historické zkušenosti, na niž upozorňuje společné prohlášení České biskupské konference a Ekumenické rady církví, připomínající neblahé důsledky útoků na menšiny a zranitelné skupiny. Federace židovských obcí v České republice se k tomuto prohlášení připojuje v plném rozsahu.

Za FŽO v ČR Petr Papoušek, předseda

OBSAH

Jak vidí David Brooks
současnou Ameriku 3
Komentář k Tóře 4–5
Připravujeme krásnou výstavu –
rozhovor s ředitelkou ŽMP Pavlou
Niklovou 6–7, 13
Sny se stanou pravdou – o několika
životech zámku Veleslavin 8–11, 15
Domove, domove neboli Z minulosti
města Břežnice 12–13
Film Norimberk 14
Petr Salner 75 ročný 15
O knize Ako se podelit o vajčko 16
Péče o židovské památky 2025 17
Na sklonku života – ukázka z knihy
o Egonu Erwinovi Kischovi 18–19
Navrácení sefardských textilií 20
Izrael: O Epsteinovi a hokejistech 21
Výběr z českých médií 22
Zomrel Joe Veselsky 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

Na sklonku ledna vydal deník The New York Times text The Time to Say Good-bye, jež napsal jeho dlouholetý autor, politický a kulturní komentátor (dříve též reportér či filmový kritik pro listy The Wall Street Journal a The Washington Times) a spisovatel David Brooks (1961). V deníku působil od roku 2003, je znám i z televizních debat. Přetiskujeme část jeho článku, který ač míří na autorovy americké spoluobčany, formuluje obecné otázky současné doby.

Když jsem byl malý, hrál v mém životě velkou roli dědeček, Bernard Levy. Pokud jsme spolu právě nezkoumali New York, psal ze své advokátní kanceláře ve Woolworth Building na Manhattanu dopisy redakci *The New York Times*, a pokud si dobře vzpomínám, několik z nich mu dokonce otiskli. Když jsem do stejné redakce nastoupil jako komentátor, už nežil, ale byl by to první člověk, komu bych tehdy zatelefonoval. (...)

Bylo mi velkou ctí pracovat mezi tolika úžasnými novináři. Ale po 22 nádherných letech jsem se rozhodl učinit ten vzrušující i děsivý krok – a odejít a pokusit se dělat něco nového. (...)

Když přemýšlím o tom, jak se svět od doby, kdy jsem nastoupil do *The Times*, změnil, řekl bych, že hlavním znakem americké společnosti je kolektivní ztráta víry – nejen náboženské, ale i mnoha dalších. V roce 2003 jsme byli ještě relativně nadšení po vítězství ve studené válce a panovala větší víra v to, že demokracie ovládne svět, větší víra v dobrý stav Ameriky, větší víra v technologii a větší víra v sebe navzájem. Ještě v roce 2008 mohl Barack Obama vést prezidentskou kampaň plnou nadějných idealismů.

(...) Válka v Iráku otřásla důvěrou Ameriky ve vlastní sílu. Finanční krize otřásla vírou Američanů, že kapitalismus, pokud se mu nechá volný průběh, přinese širokou a stabilní prosperitu. Internet nepřinesl éru hlubokého propojení, ale spíše éru rostoucí frustrace, nepřátelství a osamělosti. Hroučící se vrstvy sociální důvěry odhalily úplnou ztrátu víry v naše sousedy. Vzestup Číny a vše, co se týká Donalda Trumpa, otřásl našimi zářivými představami o roli Ameriky ve světě.

Stali jsme se smutnější, zlomyslnější a pesimističtější zemí. Nedávná historická studie amerických novin zjistila, že veřejná diskuse je nyní negativnější než kdyko-

li dříve od 50. let 19. století. Velká většina lidí tvrdí, že naše země upadá, že odborníkům nelze věřit a že elity se nestarají o obyčejné lidi. Pouze 13 procent mladých dospělých věří, že Amerika směřuje správným směrem. Šedesát devět procent tázaných tvrdí, že nevěří v americký sen.

Ztráta víry vede k tomu, že člověk nevěří v nic. Trump je zosobněním nihilismu, protože se domnívá, že morálka je pro naivky a že život spočívá v moci, síle, šikaně a krutosti. Globální populisté se snaží vytvořit svět, ve kterém mohou prosperovat pouze bezohlední lidé.

JE ČAS SE ROZLOUČIT

Jak vidí David Brooks současnou Ameriku

Nihilismus je způsob uvažování, který říká, že čím nižší, tím reálnější. Že lidské záležitosti jsou poháněny sobectvím, egoismem a touhou po moci, že altruismus, velkorysost, čest, integrita a pohostinnost jsou pouhé přeludy. Cynik zklamán životem přijímá brutalitu a říká: Už se nenecháme znovu oklamat. Je to boj všech proti všem. Pokud chceme přežít, musíme do vysokých funkcí zvolit tyranu. V roce 2024 se 77 milionů amerických voličů podívalo na Trumpa a neshledalo na něm nic, co by ho morálně diskvalifikovalo.

Je lákavé říci, že Trump zkorumpoval Ameriku. Ale rozpadu hodnot shora předcházela desetiletí trvající rozpad hodnot zevnitř. Čtyři desetiletí hyperindividualismu rozšířila individuální volbu, ale oslabilu vazby mezi lidmi. Několik generací studentů a jejich rodičů zběhlo od humanitních věd a svobodných umění, protože se domnívali, že hlavním účelem vzdělání je naučit se, jak vydělat peníze.

Ty prvky naší civilizace, které povznášejí ducha, pěstují empatii a orientují duši, nyní hrají v národním životě menší roli: náboženská oddanost, teologie, literatura, umění, historie, filozofie. Mnoho pedagogů se rozhodlo, že protože západní mocnosti zplodily kolonialismus – a to skutečně udělaly –, studenti na Západě by se neměli učit o dědictví své civilizace a měli by se tak stát kulturními sirotky. Aktivisté se rozhodli, že přesvědčování je mýtus a že život je nemilosrdný boj o moc mezi utlačovateli a utlačovanými skupinami. V důsledku technologického pokroku a humanistického úpadku se život sice objektivně zlepšil, ale subjektiv-

ně zhoršil. Lidé mají více osobní svobody, ale naprosto jsme selhali v tom, abychom jim pomohli odpovědět na otázku, k čemu ta svoboda slouží.

Nejbolestivější kulturní ranou byla ztráta společného morálního řádu. Řekli jsme několika generacím, aby si vytvořily vlastní individuální hodnoty. Tato privatizace morálky zatížila lidi úkolem, který nemohli splnit, a zanechala je morálně matné a nehotové. Vytvořila holé veřejné prostranství, kde neexistuje široká shoda o tom, co je pravdivé, krásné a dobré. Bez společných standardů dobra a zla je nemožné urovnávat spory; je nemožné udržet sociální soudržnost a důvěru. Každá zdravá společnost spočívá na nějakém společném pojetí posvátna

– posvátných hrdinů, posvátných textů, posvátných ideálů –, a když toto zmizí, přirozeným výsledkem je úzkost, atomizace a pomalý pád do barbarství.

Samozeřejmě by se nám hodilo lepší politické vedení, ale zásadní otázkou, před kterou Amerika stojí, zní: Jak můžeme zvrátit tuto všudypřítomnou ztrátu víry v sebe navzájem, v naši budoucnost a v naše společné ideály? Nevěřím, že většina lidí může v bezvýznamném, nihilistickém vesmíru vzkvétat. Navzdory tomu, co říkají cynici, stále věřím, že nás pohánějí nejen sobecké motivy, ale také morální – touha usilovat o něco dobrého, touha spolupracovat, starat se o sebe navzájem a někam patřit. (...)

Podle toho, jak vnímám historii, předchází politické a sociální změně proměna kulturní. Než změníte směr, musíte změnit způsob uvažování, potřebujete jiné duchovní klima. Pod pojmem „kultura“ nemyslím jen návštěvy divadel a galerií. Mám na mysli „kulturu“ v nejširším slova smyslu – společný způsob života, soubor zvyků a rituálů, obecně známé písně a příběhy, rozhovory o velkých i malých idejích. Když používám slovo „kultura“, mám na mysli vše, co tvoří subjektivní část člověka: vnímání, hodnoty, emoce, názory, lásky, okouzlení, cíle a touhy. Mám na mysli vše, co utváří ducha doby, morální a intelektuální proud, který tvoří společné vody, v nichž plaveme. Podle této definice má každý člen společnosti při utváření kultury svou roli. Všichni kolem sebe vytváříme morální ekologii, která ty, s nimiž přicházíme do styku, buď povznáší, nebo je stahuje dolů.

Přeložila am.

TAMID, STÁLÁ OBĚŤ

(PARAŠAT CAV)

„Příkaž Aharonovi a jeho synům, řka: Toto je nauka celooběti (ola). Celooběť je ta oběť, jež je spalována celou tu noc na ohni na oltáři až do rána, a oheň toho oltáře v něm bude hořet. A když si kněz oblékne lněné tílko a na své maso oblékne lněné spodky a vyzvedne z oltáře ten popel, jenž zůstal v oltáři po strávené celooběti, odloží jej vedle oltáře. A když si svlékl šaty a oblékl si šaty jiné, vynese ten popel na místo netknuté. Ten oheň v něm bude hořet, nesmí vyhasnout, a kněz na něm každé ráno zapálí dříví a uspořádá na něm každé ráno tu oběť a spálí na něm tuk z dobrovolných obětí. Oheň tak bude stále planout na oltáři, nesmí vyhasnout!“ (3M 6,2–6)

Tím v paršat Cav začíná výčet druhů obětí, které byly obětovány, se stručným popisem, jak mají být obětovány. Tak jako ve výčtu svátků je šabat tím ze všech nejdůležitějším, lze říci, že totéž platí pro oběť ola. Jako je šabat svátkem, jenž se opakuje každý týden, je ola celooběť pro každý den se zdůrazněním, že je stálá: olat tamid nebo prostě „tamid“.

I proto je důležité si uvědomit, že se tato nauka soustřeďuje na noc, až do příštího rána, kdy je obětován druhý beránek. Pasáž týkající se dne, počínaje ránem, a navazující na shora citovaný text, přichází ve 4M (28,1–8). „Toto je zápalná oběť, již budete obětovat Hospodinu: dvě roční ovce bez vady, dvě každý den. Stále trvající oběť: jednu ovci uděláš ráno a druhou ovci v podvečer.“ Text bere v úvahu, že pro lidské stvoření začíná den ránem, zatímco pro jeho Stvořitele noci, jak je řečeno na samém počátku: „A byl večer a bylo jitro, jeden den.“

I proto nelze pominout, že první „ola“ obětoval náš praotec Avraham, takže je klíčem k pochopení svého smyslu. Proto je „akedat Jicchak“, spoutání Jicchaka (1M 22,1–19), v siduru úvodem k oddílu obětí. Připomeňme si tedy, že Bůh „zkoušel Avrahama a řekl mu: Vezmi svého syna, tvého jediného, kterého jsi miloval, Jicchaka, a odejdi si do země Morija a vyzvedni jej tam k celooběti na jedné z těch hor, jak ti bylo řečeno.“

Slova „lech lecha“, odejdi „si“, tedy ve vlastním zájmu, upozorňují na tatáž slova, jimiž v Tóře začíná Avrahamova cesta z Mezopotámie do Země zaslíbené. Přesto musí zarážet, proč jej Bůh při poslední zkoušce, již ho podrobil, vybízí k tomu, aby z vlastního zájmu obětoval

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Obětování Jicchaka.*

to nejdražší, co mu dlouho sliboval a nakonec dal.

Pražský Maharal pojímá „akedat Jicchak“ jako ryze duševní proces. Zdůrazňuje to v *Derech chajim* výkladem rolí obou Avrahamových chlapců a jeho osla. Avraham jim příkazuje, aby – až se synem vyjdou nahoru a vzdají na hoře Bohu svou nehlubší věrnost – zůstali s jeho oslem, domácím zvířetem, které je v židovské tradici synonymem hmoty, a oba chlapci jsou dva aspekty duše, neřeš a ruach, které jsou na rozdíl od metafyzické „nešama“ vázané na tělo. Protože je číselná hodnota slova „chamor“ (osel) stejná jako jména Avraham a 248 příkazů Tóry, vydávají se Avraham s Jicchakem jako ryzí metafyzická „nešama“, vdechnutá člověku Bohem. Jicchak se cestou vzhůru otce táže, „kde je to jehně“, které má obětovat, a spokojí se odpovědí, že si Bůh to jehně „jire“, sobě vyhlédne, což je všeobecně pokládáno za odkaz na jeruzalémský chrám jako místo obětí Bohu. Jelikož se však jiné jehně než Jicchak sám až do poslední chvíle neukáže, teprve pak Hospodinův anděl zadrží otcovu

ruku s obřadním nožem a je mu vysvětlen smysl této závěrečné životní zkoušky: „Za to, že jsi svého syna, svého jediného, přede mnou nezadržel.“

„A Avraham zvedl své oči vzhůru a viděl, hle, beran! Zapleten svými rohy do křoví se opozdil, a Avraham šel a vzal toho berana a vyzvedl jej k celooběti (ola) místo svého syna.“ Poslední dvě slova „tachat beno“ lze však chápat i na pohled absurdně, že toho berana obětoval Avraham „pod svým synem“. Výklad přestane působit absurdně, jestliže to v mysli reflektujeme jako nadčasový obraz, jenž slučuje obě oběti v jednu. Konec konců se učíme, že volání šofaru, beraního rohu, má v den soudu vzbudit Boží soucit. Troubení na tento „nástroj“, ohlašující svrchovanou Boží přítomnost a připomínající Jicchakův popel, provázelo však i zjevení na hoře Sinaj v den darování Tóry a ohlásí příchod Mesiáše.

Cav předcítáme v synagogách v období svátku Purim. Nikde jinde nemohou místní Židé spojovat svátek Purim s šoa tak jako v českých zemích. Proč o tom mluvím? Právě na Purim, v noci z 8. na 9. března, bylo v Osvětimi zavražděno a proměněno v popel na tři tisíce Židů tzv. rodinného tábora. Datum jeho likvidace muselo být organizátory zvoleno měsíce předtím, vždyť už při příjezdu transportu byli určeni pro „zvláštní zacházení“. Purim byl nacisty zvolen, protože staví na víře, že Bůh nikdy nedopustí zkázu svého lidu a zločinné úmysly jeho nepřátel dopadnou na jejich hlavu. To, k čemu došlo v Osvětimi o purimové noci roku 1944, měl být triumf zla, podobný nařízení římského imperátora vymout západní zeď jeruzalémského Chrámu z jeho úplně likvidace. Mělo se nám to jednou provždy stát připomínkou naší likvidace jako národa. Ta zeď se nám ale stala o to skutečnějším příbytkem Boží přítomnosti. A tak je tomu i s popelem Jicchaka, na nějž se odvoláváme v době soudu. Tak jako do něj byl zahrnut popel berana „pod ním“, vykoupil popel šesti milionů naše životy v Erec Jisrael. Tři roky poté, co vyhasly plameny nacistických krematorií, se z jejich popele znovuzrodil stát Izraele jako začátek procesu našeho konečného vykopení.

Jestliže se v den soudu odvoláváme na Jicchakův popel, odvoláváme se tak před Bohem Jisraele na svůj nedodržený závazek věrnosti. Nebude to proto „bechinam“, zadarmo, či zbytečně.

EFRAIM K. SIDON

NAČ SE PTÁME

Jaký je smysl mého bytí? Mé hledání, hledání člověka, není pátráním po teoretických znalostech o sobě samém. Nehledám způsob, jak pevně ovládat sebe a svůj život, ale především způsob, jak žít životem, jenž si zaslouží a vyvolá věčné amen, věčné stvrzení.

To, že lze říci „jsem“, mi nestačí; chci vědět, *kdo* jsem, ke komu se vztahuje můj život. Klást otázky mi nestačí; chci znát odpověď na jedinou otázku, která zřejmě zahrnuje vše, čemu čelím: Proč jsem tady?

Nemluvím jen o zdůvodnění vlastního bytí, ale především o tom, jak obhájit, že přivádíme na svět nové bytosti. Je-li lidská existence absurdní a bídná, proč rodit děti? Budujeme města, aby po nás zůstaly trosky pro budoucí archeology? Vychováváme děti, aby z nich zbyl popel z jaderných válek?

Podle logiky biologie může být hlavním příkazem: „Jez, pij a raduj se!“ Avšak život, který je věnován plnění takového imperativu, ochuzuje člověka o veškeré lidské vlastnosti.

Proč se zabývat smyslem? Proč se nespokojit s ukojením tužeb a potřeb? Touha po jídle, sexu a moci i mentální funkce určené k jejich naplnění jsou vlastní jak zvířeti, tak člověku. Být člověkem znamená hledat odpověď na otázku: *A co po uspokojení – co pak?*

Člověk nedokáže potlačit bolestnou potřebu vědět, zda život není jen pouhý sled letmých tělesných a myšlenkových procesů, činů a způsobů chování, řada zvrátů, tužeb a pocitů, které mizí rychle jako zrnka přesýpacích hodin. Cožpak není život nic jiného než shluk nesouvisících faktů, chaos zahalený iluzemi?

Být člověkem znamená zapojit se, jednat, reagovat, tázat se, odpovídat. Lidská existence znamená mít svou úlohu ve vesmírném dramatu, ať vědomě či nevědomě. Nejdůležitějším problémem člověka není být, ale žít.

Žít znamená stát na rozcestí. V lidském nitru působí mnoho sil, odehrává se v něm mnoho pohnutek. Znovu a znovu je nám kladena otázka, který směr zvolit, kudy se vydat. Kdo jsem? Pouhý úlomek z balvanu bytí? Nejsem snad i dláto, i mramor? Bytí i předvídaní? Bytí i tvoření?

Z knihy úvah rabína Abrahama Joshuy Heschela The Wisdom of Heschel vybral a přeložil J. Zavadil

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách adar/ nisan 5786 – březen 2026

Staronová synagoga

2. 3. pondělí	půst Esterin maariv předvečer PURIM – megilat Ester	5.08–18.30 hodin 18.10 hodin 18.30 hodin
3. 3. úterý	PURIM	
4. 3. středa	ŠUŠAN PURIM	
6. 3. pátek		<i>začátek šabatu 17.34 hodin</i>
7. 3. sobota	ŠABAT PARA KI TISA 2M 30,11–34,35 mf: 4M 19,1–22 hf: Iz 36,16–38	šachrit 9.00 hodin
		<i>konec šabatu 18.42 hodin</i>
13. 3. pátek		<i>začátek šabatu 17.45 hodin</i>
14. 3. sobota	ŠABAT HACHODEŠ VAJAKHEL-PEKUDEJ 2M 35,1–40,38 mf: 2M 12,1–20 hf: Ez 45,16–46,18	šachrit 9.00 hodin
		<i>konec šabatu 18.53 hodin</i>
19. 3. čtvrtek	Roš chodeš nisan	
20. 3. pátek		<i>začátek šabatu 17.56 hodin</i>
21. 3. sobota	VAJIKRA 3M 1,1–5,26 hf: Iz 43,21–44,23	šachrit 9.00 hodin
		<i>konec šabatu 19.04 hodin</i>
27. 3. pátek		<i>začátek šabatu 18.07 hodin</i>
28. 3. sobota	ŠABAT HAGADOL CAV 3M 6,1–8,36 hf: Mal 3,4–24	šachrit 9.00 hodin
		<i>konec šabatu 19.16 hodin</i>
29. 3. neděle	<i>přechod na středoevropský letní čas</i>	
31. 3. úterý	úklid chámecu	

Vysoká synagoga

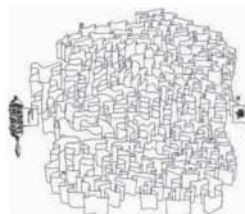
Šachrit v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.

Mincha o šabatu po 12.40 hodin.

2. 3. pondělí	2. čtení Megilat Ester	20.15 hodin
3. 3. úterý	šachrit + megilat Ester čtení megilat Ester megilat Ester – ženy poslední čtení	8.00 hodin 11.30 hodin 13.45 hodin 16.00 hodin
6. 3. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	17.34 hodin
13. 3. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	17.45 hodin
20. 3. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	17.56 hodin
27. 3. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	18.07 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

PŘIPRAVUJEME KRÁSNOU VÝSTAVU

Nejen o Klausové synagoze s ředitelkou ŽMP Pavlou Niklovou

Klausová synagoga prochází už delší dobu úpravami jak po stavební, tak po expoziční stránce. Jak zásadní rekonstrukční práce se mají v synagoze uskutečnit?

Klausová synagoga, jedna z nejvýznamnějších historických památek Židovského Města v Praze, projde důkladnou rekonstrukcí, aby se stala moderním centrem vzdělávání a kulturního dialogu. Stavební úpravy budou citlivě respektovat její historickou hodnotu, zatímco nově koncipovaná stálá expozice o židovských zvycích a tradicích nabídne inovativní a interaktivní pohled na bohaté kulturní dědictví židovské komunity.

V Klausové synagoze byla třicet let umístěná výstava *Židovské tradice a zvyky*. Tuto výstavu jsme deinstalovali v létě 2024 společně se stejně starou výstavou v Obřadní síni. Obě expozice již delší dobu neodpovídaly současným muzejním standardům, které považují za optimální životnost stálé výstavy 10–15 let. Po této době je obvyklé provést revizi nebo obměnu – buď kompletní redesign, nebo částečnou aktualizaci. Obojí umožňuje doplnění nových poznatků i využití nových technologií. V současné době se připravuje architektonický projekt stavebních úprav, který by měl být hotov do konce roku.

Bude po celou dobu úprav synagoga návštěvníkům nedostupná?

To jistě ne. V lednu v ní skončila panelová výstava *Zlatý věk Židů v al-Andalusu*, kterou jsme připravili společně se španělským velvyslanectvím. Zabývala se každodenním životem a kulturou jedné z nejvýznamnějších židovských komunit středověku. Veřejné vernisáže se účastnili zástupci z deseti zemí a kurátor výstavy, pan José Martínez Delgado z Univerzity v Granadě, prohlásil, že Klausová synagoga je nejkrásnějším prostorem, ve kterém byla výstava dosud uvedena

Co dalšího se od uzavření expozice ještě uskutečnilo?

Synagoga se během jednoho roku proměnila v komunitní prostor v širším slova smyslu. Interiér s velkými tmavými

vitřinami a zastřeny okny se prosvětloval a otevřel v celé svojí mimořádné kráse.

V říjnu 2024 uspořádala progresivní židovská komunita Ec chajim v Klausové synagoze bohoslužbu na Jom kipur. Byla to první bohoslužba v této synagoze od roku 1942, lidé odcházeli velmi dojatí. Během dalších měsíců zde kromě několika náboženských obřadů proběhly kulturní programy ve spolupráci s Veřejně prospěšným spolkem na podporu osob dotčených holokaustem, Nadačním fondem obětí holokaustu, brněnským Centrem židovské kultury ŠTETL, pražským

Klausová synagoga, současný stav. Foto Jiří Daniček.

Centrem paměti a dialogu Bubny. Synagogu jsme také pro širokou veřejnost otevřeli během Dnů evropského dědictví, kdy ji navštívilo přes tisíc lidí.

Rekordní počet návštěvníků jsme v Klausové synagoze přivítali v rámci účasti Židovského muzea na Signal Festivalu. Během čtyř dnů k nám zavítalo kolem šesti tisíc lidí, kteří sem přišli za instalací mladého českého výtvarného umělce Jana Poše, jež se zabývala tématem neznáma a našich možností a schopností se s tímto fenoménem setkat, pokusit se ho vnímat a porozumět mu.

Vím, že to někomu může znít zvláště, ale myslím si, že tato vzácná kulturní a architektonická památka začala po mnoha letech dýchat, žít a opět sloužit jako místo setkávání.

A plány na nejbližší léta?

Příští měsíc otevřeme výstavu fotografií Karla Cudlína *Burning Love: Izrael objektivem Karla Cudlína* při příležitosti vydání obsáhlé publikace, věnované fotografiím z Izraele. Kniha a také výstava představí průřez izraelským portfoliem

za celých třicet let práce. Výstava bude zahájena 16. dubna a potrvá do začátku září.

Na rok 2027 domlouváme výstavu šofarů ze sbírek muzea. Kurátor Jaroslav Kuntoš ji připravuje ve spolupráci s rabínem ShlOMEM Furstem. Výstava by měla propojit vizuální, historický a zvukový rozměr muzejní sbírky šofarů, návštěvníkům přiblíží šofar nejen jako kulturní a náboženský artefakt, ale i jako živý symbol tradice, jehož význam a funkce přetrvávají napříč staletími.

Kromě těchto zásadních výstavních projektů i nadále počítáme se spoluprací s různými kulturními organizacemi na pořádání společných programů a chceme se také opět zapojit do budoucích festivalových akcí.

Expozice židovských svátků a zvyků patřila od počátků pražského Židovského muzea k těm základním. Bude toto téma součástí nové expozice?

Pochopitelně bude. Nová expozice na galerii bude zahrnovat tematické oddíly, věnované důležitým principům judaismu a jejich odrazu ve svátcích, životním cyklu a každodenní praxi židovských komunit. Chtěli bychom použít interaktivní prvky – multimediální prezentace,

audiovizuální materiály a segmenty pro návštěvníky se speciálními potřebami. Samozřejmě nebudou chybět historická judaika – unikátní předměty, související s židovskými rituály, domácím životem a synagogální praxí ze sbírek muzea.

Centrální prostor synagogy bychom využívali pro dočasné výstavy, zaměřené na židovské umění, historii a současnou židovskou komunitu. Nedílnou součástí náplně programu Klausové synagogy pak budou vzdělávací programy pro školy, univerzity a širokou veřejnost.

V čem se nové pojetí funkce Klausové synagogy v rámci muzea liší od toho původního?

Hlavními cíli projektu obnovy je zachovat a zdůraznit historický význam budovy jako klíčového místa židovského kulturního dědictví, vytvořit moderní, interaktivní a vzdělávací stálou expozici věnovanou židovským zvykům, svátkům a tradicím a otevřít prostor pro dočasné výstavy včetně site-specific projektů, které obohatí veřejnou diskusi o židovské historii a současnosti.

Kdo se na nové koncepci využití prostor Klausové synagogy podílí?

Podílí se na ní velký muzejní tým, který tvoří kurátoři, vzdělávací a kulturní centrum, knihovna, archiv, historikové, výstavní oddělení, oddělení komunikace, ale samozřejmě stejně důležité jsou diskuse s kolegy, kteří zajišťují každodenní provoz muzea, tedy s návštěvnickým centrem a oddělením bezpečnosti. Dále koncept diskutujeme se správní a dozorčí radou a konkrétní náplň stálých expozic také s členy židovské komunity.

Jaké jsou předpokládané náklady a z čeho budou hrazeny?

První velmi obecný odhad rozpočtu se pohybuje kolem 100 milionů korun. Náklady budou hrazeny z muzejního fondu rozvoje, ve kterém máme na Klausovou synagogu v současné době 30 milionů, dále budeme žádat o české a zahraniční granty a dotace; tady předpokládáme účast a pomoc našich nejbližších partnerských organizací, tedy Židovské obce v Praze, která je vlastníkem památky, Federace židovských obcí v ČR i ministerstva kultury, které je spoluzakladatelem muzea v současné právní podobě.

Připravují se nebo už probíhají v ŽM další zásadnější změny a inovace?

V letošním roce otevřeme rozšířenou a zmodernizovanou galerii v administrativní budově, která vznikne propojením prostor Galerie Roberta Guttmanna a multimediálního centra. Galerie ponese nové jméno Artschul, kterým bychom chtěli říct, že tato galerie se bude rovněž věnovat vzdělávání, ať už programy spojenými s výstavami nebo obecnými vzdělávacími programy. Artschul bude splňovat muzejní standardy a umožní nám představit také vzácné předměty z bohatých muzejních sbírek.

Druhým důležitým projektem je rekonstrukce Obřadní síně, která je součástí Starého židovského hřbitova. Probíhá zde stavební rekonstrukce včetně archeologických prací a restaurování. Pracujeme na nové expozici, která bude koncipována jako dlouhodobá součást prohlídky Židovského muzea v Praze. Zaměříme se na tři hlavní témata: urbanistický rozvoj historické čtvrti Josefov, příběh Židovského muzea v Praze a historii a současnost Chevra kadiša, pohřebního spolku.

Expozice bude respektovat a využívat autentičnost místa. V praxi to znamená,

že architektura bude nedílnou součástí výstavy a obsah i uspořádání budou v maximální možné míře respektovat genius loci budovy a jejího okolí i jejího uspořádání. Z tohoto důvodu věnujeme maximální péči rekonstrukci budovy, která nemá být pouhou renovací prostorů v současné době využívaných pro muzejní účely, ale také obnovou nepřístupných částí budovy a původních komunikačních cest – vchodů, průchodů a schodišť.

Na samotnou expozici jsme už získali finanční podporu od prestižní nadace Rothschild Foundation Hanadiv Europe.

V souvislosti s revitalizací Obřadní síně jsou plánovány i dva venkovní projekty, které dále posílí interpretační a vzdělávací rozměr historických památek muzea.

Na druhém nádvoří Pinkasovy synagogy dokončíme řadu skleněných panelů s historií Starého židovského hřbitova a zároveň zde bude instalován jeho haptický model, určený zejména pro návštěvníky se zrakovým postižením. Tím naše muzeum plní svůj závazek respektovat principy inkluzivní muzeologie a multisenzorické interpretace.

V blízkosti Obřadní síně se bude nacházet nové pamětní místo na počest válečných zaměstnanců a spolupracovníků muzea. Byli to lidé, kteří během druhé světové války sehráli klíčovou roli při dokumentování, ochraně a zachování židovského kulturního dědictví za extrémně obtížných podmínek nacistické okupace. Toto místo bude sloužit nejen jako symbolická pocta jejich památce, ale také jako místo tichého rozjímání a odpočinku pro návštěvníky hřbitova.

Dochází také ke změnám v podobě muzea jako instituce?

Muzeum má od letošního roku novou vizuální identitu a logo z dílny Klára Kvízová Graphics, které postupně zavádíme. Nová vizuální identita je inspirována duchovní atmosférou, barevností a architektonickým tvaroslovím lokality a objektů, v nichž Židovské muzeum v Praze působí. Cílem je sjednotit a systematizovat vizuální komunikaci muzea, posílit vnímání muzea jako živého kulturního centra a přibližovat židovskou historii a kulturu současným jazykem.

V listopadu loňského roku bylo také vyhlášeno neveřejné výběrové řízení na stavbu a správu webu. Potřebujeme web, který bude především uživatelsky přívětivý

a bude mít přehledný vizuální styl, bude disponovat jasnou strukturou a navigací, bude mít responzivní design na mobilech a tabletech a bude optimalizován pro vyhledávače.

Také ve vzdělávání ožívujeme naši nabídku. Odbor vzdělávání a kultury průběžně připravuje nové nebo aktualizované materiály pro jednotlivé semináře a dílny určené českým základním a středním školám. Mezi inovované nabídky patří workshop Badatel, jehož cílem je seznámit žáky zejména 2. stupně základních škol se základy judaismu. Program Reflexe je určen pro studenty středních škol a gymnázií a zaměřuje se na období holokaustu a roli jednotlivců (viník – oběť – zachránce – přihlížející).

V létě loňského roku jsme zahájili provoz bezpečnostních rámu ve veřejně přístupných prostorách muzea. Jejich zavedením došlo k významnému zvýšení bezpečnosti ve všech expozicích.

Kontinuálně usilujeme o šíření informací o židovských dějinách. Díky spolupráci se Společností pro dějiny československých Židů a Generálnímu konzulátu České republiky v New Yorku jsme v roce 2024 zahájili tradici výročních přednášek v České národní budově na Manhattanu. V témže roce muzeum také zpřístupnilo kompletní online verzi periodika *Judaica Bohemiae* na webu Central and Eastern European Online Library. V loňském roce jsme vydali jeho jubilejní šedesáté číslo.

Archiv ŽMP převzal od Federace židovských obcí v ČR pět kovových kartoték s lístky poválečné evidence židovského obyvatelstva. Kartotéky jsou nově uloženy v depozitáři Archivu Židovského muzea na Smíchově, kartotéční lístky jsou zpřístupněny ve shodě s platnými pravidly o zpřístupňování archiválií a ve spolupráci s Arolsen Archives proběhla jejich nová digitalizace.

Na podzim letošního roku bude v prostorách Národního muzea otevřena velká výstava z fondů ŽM. Co je jejím cílem?

Rok 2026 bude pro Židovské muzeum v Praze mimořádným milníkem – uplyne totiž 120 let od jeho založení. K tomuto významnému výročí připravujeme celoroční program výstav, přednášek, filmových projekcí a reedici publikace *Motýla jsem tu neviděl* vycházející z dětských básní a kreseb z Terezína.

(pokračování na straně 13)

„SNY SE STANOU PRAVDOU“

O několika životech zámku Veleslavín v Praze

V záplavě rozmanitých zpráv z poslední doby možná zanikla jedna, spíše „lokální“, ale nikoli málo významná, ba dokonce nadějná. Týká se pozoruhodné pražské lokality, spjaté s historií první republiky a jejími výraznými osobnostmi z okruhu Čechů, Židů, Němců a dalších národů bývalé monarchie, s okupací a destrukcí místní židovské komunity, s dějinami poválečnými a devastujícími dopady socialismu na životy lidí i budov a též s novými šancemi po pádu režimu (jež bohužel nebylo umožněno vždy využít). Ale také se současností a rozmáchlými developerskými projekty v bezprostředním sousedství zámku a společenstvím místních lidí, kterým záleží na jejich okolí.

Konkrétně: po dlouhém období nejistoty se podařilo, že vedení hlavního města souhlasilo s tím, že pro městskou

Záмок s novými bočními křídly, 1916, detail historické pohlednice.

část Praha 6 odkoupí od státu zámeček Veleslavín a jeho areál, tedy bývalé soukromé sanatorium pro nemoci nervové a duševní, které založili lékaři MUDr. Leo Kosák a MUDr. Oskar Fischer. Zámecký areál má tedy, doufejme, šanci na obnovu a dobré využití – v jeho pohnutém životě to bude už několikátý začátek.

POPLUŽNÍ DVŮR, ZÁMEK SE ZAHRADOU

Praha 6 měla prostor v uplynulých letech zapůjčený ke konání kulturních akcí, které pořádal spolek Hradní potok, takže mnozí čtenáři ho znají. Pokud ne, naleznete ho pár stovek metrů od stanice tramvaje Nádraží Veleslavín a snad se vám podaří nahlédnout skrz uzavřenou bránu. Za únorového pošmorného dne to není povzbudivý pohled, ale prů-

hled k zámku do zahrady s krásnými stromy přesto vypovídá o dřívějším dění, kdy byl centrem zdejší oblasti.

Nejprve v dobách, kdy byl Veleslavín pouhou vsí s rozsáhlým poplužním dvorem břevnovského kláštera benediktinů (písemně je poprvé zmíněn roku 993), i později, kdy na místě statku vznikl barokní zámeček. Ten si nechala v letech 1730–1750 pravděpodobně podle plánů Kiliána Ignáce Dientzenhofera vybudovat majitelka panství císařovna Alžběta Kristýna Brunšvicko-Wolfenbüttelská, matka Marie Terezie. Součástí zámečku byla barokní zahrada, jež postupně nabyla podoby zámeckého parku.

V 70.–80. letech 19. století dvůr s jedním z pavilonů vlastnila a obývala rodina statkáře Leopolda Dostala.

„NEDĚLE ŠŤASTNÁ“

V 80. letech 19. století zámecký areál zakoupila baronka Emilie Marie van Oestéren, rozená Fuchsová (1851–1919), německo-maďarská Židovka. Na léto sem dojížděli její syn, důstojník, později velmi plodný spisovatel Fridrich Werner van Oestéren, roz. Rosenbaum (1874–1953), a dvě dcery. (V některých pramenech se mylně uvádí, že Fridrich W. na zámku spáchal sebevraždu se svou milenkou.) Jedna dcera, Láska van Oestéren (později známá jako Valeska Maria von Höhnel), se přátelila s básníkem Rainerem Mariou Rilke, jenž jí napsal 16 dopisů (vyšly roku 1945 v New Yorku pod názvem *Briefe an Baronesse von Oe*) a do veleslavínského zámku v létě

1896 docházel. „Neděle šťastná, sny se stanou pravdou: Já Veleslavín hodlám navštívit!“ psal jí v červenci 1896. Rilke tehdy uvažoval o plánu na sdružení spřízněných básnických duší – a Valesku, „obdivovanou kolegyni“, která sama také psala, do něj zval. Mimochodem básníková raná láska se později provda-

Pohled na zámek v krajině ve druhé půli 19. století, dobová malba.

la za námořního důstojníka, cestovatele, botanika a badatele v Africe Ludwiga von Höhnela, jenž shromáždil rozsáhlou etnografickou sbírku. Ta byla po jeho smrti (1942) vdově, jež byla židovského původu, zabavena a uložena ve vídeňském Weltmuseum.

SANATORIUM

V roce 1907 zámeček i park od baronky van Oestéren zakoupili bratrance MUDr. Leo Kosák (12. prosince 1874 Velké Horoušany – 28. října 1944 Osvětim) a prof. MUDr. Oskar Fischer (12. dubna 1876 Slaný – 28. února 1942 Terezín). Budoucí obchodní partneři byli spřízněni přes rod Brandeisů: Leova maminka Emilie, roz. Brandeisová, a Alexander, statkář v Suchdole a velký mecenáš umění, byli sourozenci.

Ve svých vzpomínkách popisuje Viktor Kosák (1911–1993), syn Lea Kosáka a také lékař, první návštěvu svého (tehdy 33letého) otce ve Veleslavíně, tehdy špatně přístupného předměstí, či spíše vesnice, velice sugestivně: „Podzim roku 1907 byl chladný a deštivý. Od Bubenče přes Dejvice k Vokovicím jel fiakr. Silnice pomalu stoupala a kočí chvílemi sestoupil z kozlíku a šel vedle kočáru pěšky, aby ulehčil koním. Kočárová kola se bořila do blá-

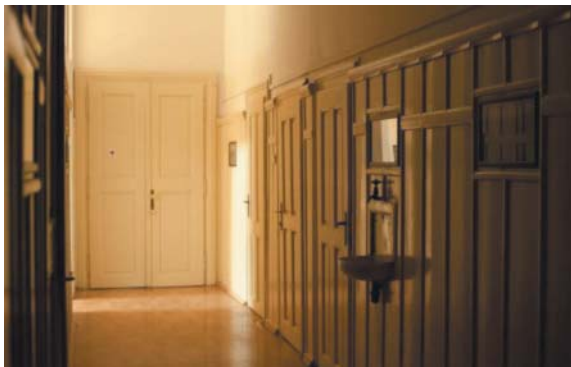

Ručně psaná kniha pacientů veleslavínského sanatoria.

ta, a když vůz míjel vokovickou poštou, prohodil mladý muž, který seděl v kočáru: „Zde bych nechtěl být ani pohřben.““

V úvodní kapitole Viktor Kosák dále popisuje, jak „krásná barokní stavba z pískovcových kvádrů“ vypadala uvnitř, a zmiňuje, že „elektřina ani plyn dosud nebyly, vodovod byl primitivní“. „Zámek byl obklopen parkem s krásnými starými stromy a keři, ale byl zanedbaný. S parkem souvisel dvůr, velké stodoly, pole, ovocné sady a pískovna.“

Autor už nevěnuje pozornost jeho tehdejšímu okolí, mj. Hradnímu potoku, tekoucímu podél severní a východní zdi zámeckého parku, jenž zásoboval vodou Pražský hrad. Podél potoka se táhla třeshňová alej. Místo bylo bohaté na spodní vodu, a tak se tu rozprostíraly sady a zahrady. (Na jejich místě byla v roce 1961 vybudována uhelná teplárna s vysokým komínem, později ji nahradila

Chodba bývalého sanatoria v zámku. Foto M. Medková, současný stav.

teplárna plynová, nyní jsou tu vesměs autoprodejny a moderní zástavba.)

KOSÁK A FISCHER

Původní příjmení Lea znělo Košerák, po absolvování Lékařské fakulty UK roku 1897 se přejmenoval na Kosák a jeho první zaměstnání bylo v soukromém sanatoriu pro nemoci duševní a nervové v Bubenči u Prahy, které řídil dr. Leopold Kramer z Milevska. Právě prostředí tohoto sanatoria ho inspirovalo k vlastnímu podniku.

Jeho bratranec Oskar Fischer měl v roce 1907 za sebou již bohatou praxi v oblasti neurologie a psychiatrie, byl členem pražské neuropatologické školy a na pražské Německé univerzitě se věnoval výzkumu příčin senilní demence. Dle dokumentů byl jeho výzkum co do počtu zkoumaných případů podloženější než práce německého vědce Aloise

Alzheimerera, jenž pracoval v Mnichově ve stejnou dobu, kolem roku 1910.

Fischera tehdy ještě čekala jedna nepřijemná anabáze, zvaná Halbhuberova aféra, která poukazuje na jeho odborné i lidské kvality. Za první světové války působil Fischer jako přednosta oddělení neurologie a psychiatrie vojenské nemocnice v Praze a ošetřoval mnoho vojáků, kteří si z bojů na východní frontě přinesli duševní potíže, posttraumatický syndrom. V nemocnici se střetl se svým nadřízeným, doktorem Halbhuberem, spjatým s německými nacionalistickými kruhy, který používal při léčbě traumat nehumánní metody – elektroterapii se silnými střídavými proudy. Navíc posílal stovky vojáků, kteří nebyli schopni bojovat, zpět na frontu. Fischer požadoval, aby byl dr. Halbhuber kvůli duševní nestabilitě a sadistickému chování propuštěn. Po vojenském soudu byl tento lékař skutečně prohlášen za duševně chorého a zbaven své funkce. Ale za to, že se odvážil kritizovat nadřízeného, byl Fischer převelen do kasárenské nemocnice v Pardubicích.

„Exil“ měl však příjemný vedlejší efekt: Seznámil se tam se svou budoucí ženou Františkou, roz. Zettlitzovou, která byla dobrovolnou zdravotní sestrou u Červeného kříže. Měli spolu dvě děti, dvojčata Lotte a Heinze. Fischer patřil k předním expertům v oblasti neurologie a psychiatrie, přispíval do německy psaného odborného tisku a byl vyzván, aby pro jedenáctisvazkové medicínské kompendium (Berlín 1919–1924) napsal díl věnovaný neurologickým nemocem. V nově vzniklém Českoslo-

vensku byl politicky aktivní, kandidoval do parlamentu a pražské městské rady za Německou demokratickou svobodomyslnou stranu.

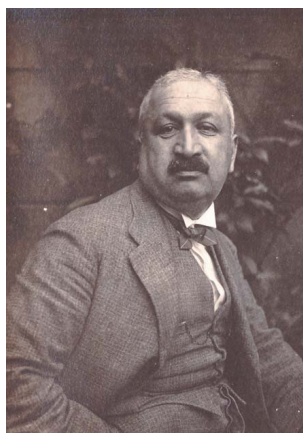

MUDr. Oskar Fischer, 30. léta.

PORADY A KOMPROMISY

Provoz sanatoria pro nemoci nervové a duševní (uvádí se též plicní) byl zahájen poté, co byly vystavěny nové budovy s moderním vybavením – pavilon pro klidné pacienty, další pro neklidné a domek pro ty infekční (z toho se pak stal byt dr. Kosáka), přičemž prostory pro pacienty byly navrženy tak, aby se nelišily od pokojů pro lékaře. V samotném zámečku žili pacienti, kteří nepotřebovali stálý dozor, zde se i společně jedlo, ordinovalo a vyřizovaly se administrativní záležitosti, přicházely sem návštěvy za pacienty, zde se klienti přijímali a byli propouštěni. Pavilony a zámeček, jenž byl roku 1912 rozšířen o krátká novobarokní křídla, obklopoval park s mohutnými stromy i ovocným sadem, rybníčkem a potokem, část parku byla určena pro zeleninovou zahradu (za první světové války se v ní velmi osvědčila vlastní produkce brambor).

Ke spolupráci bratranců, kteří v místě i bydleli, Viktor Kosák poznamenává: „Duší všeho byli dr. Fischer a dr. Kosák, kteří věnovali novému ústavu všechn svůj čas. Jejich porady

MUDr. Leo Kosák, 30. léta, rodinný archiv.

měly společný postup: nejprve se vynořil nějaký problém, dr. Fischer měl hned mnoho nápadů, které obsahovaly též mnoho fantazie. Dr. Kosák byl věcný, méně mluvil, jeho programy byly střízlivé, praktické. Nakonec ze všech problémů vznikl konečný kompromis, který uspokojil obě strany.“ Ještě se sluší dodat, že roku 1909 se MUDr. Leo Kosák ože-

nil, jeho manželkou se stala neteř dr. Kramera Anežka Sternová z Kozolup u Plzně. Narodily se jim dvě děti: dcera Alice (nar. 1910) a pak Viktor.

KNIHY PACIENTŮ

Díky krásnému prostředí, komorní atmosféře, kvalitní lékařské a ošetrovatelské péči se sanatorium brzy zavedlo i prosla-

Pohled na zámek z ulice v 60. letech, zcela vlevo je vidět malá část komína uhelné teplárny. Foto Jiří Fiedler, archiv ŽMP.

вило. Postupem času v něm bylo 60 lůžek, kromě majitelů v něm pracovali vždy ještě další dva lékaři a téměř dvě desítky ošetrovatelek a ošetrovatelů. Jeho klientela byla rozmanitá, jak dokládají dvě ručně psané knihy pacientů. Ty se zachovaly téměř zázrakem a dostaly se do péče potomků. Eva Kosáková, manželka vnuka Lea Kosáka Petra, který tragicky zahynul roku 1997, k tomu říká: „Ty knihy zachránil profesor Zdeněk Susa, evangelický farář a zároveň plicní lékař, který pracoval ve Veleslavíně v 70. letech. Když se tam našly a někdo je chtěl spálit, sebral je a odnesl domů, pak nám je vrátil. Ráda si v nich čtu: jsou tam nejrůznější lidi, od obuvníků, řezníků po umělce a akademiky, jejich jména, povolání, adresy, diagnózy, kdy byli přijati a kdy propuštěni.“

Když držím vřácnou knihu v ruce, vidím, že má pravdu. Na stejné stránce, kde se nachází záznam o přijetí a propuštění architekta Adolfa Loose (v sanatoriu pobýval na podzim 1931 a léčil si tu lues), vidím záznam o léčení 11letého J. Srdínka ze Slabců u Rakovníka, „syna holiče“, jenž v ústavu pobýval zhruba ve stejnou dobu jako slavný architekt a byl přijat kvůli „traumatické hysterii“, nebo paní Škvorové z Prahy, „manželce krejčího“, která zůstala jen týden v září 1931 a trpěla „melancholií“, což byl i případ paní Tůmové, „choti továrníka“

(melancholie se v záznamech vyskytuje vůbec poměrně často).

Eva Kosáková říká, že hodlá svazky se záznamy věnovat archivu Židovského muzea v Praze kvůli nové expozici v budově Chevra kadiša, jež zahrnuje i lékařství; v muzeu budou knihy též převedeny do digitální podoby. „A vedoucí Zdravotnického muzea Národní lékařské knihovny Šimon Krýsl doporučil ty knihy prozkoumat, určit, o jaké pacienty se jednalo, z jakého prostředí pocházeli, zda byli většinou židovského původu atd. – mohla by to být zajímavá diplomová práce.“

PRACOVNA TGM

V souvislosti s Veleslavínem jsou nejčastěji zmiňovanými „prominentkami“ bezesporu Charlotte Garrigue Masaryková a Milena Jesenská. Tehdy 21letou Milenu, budoucí významnou demokratickou novinářku a překladatelku, dal v zoufalství z problematického chování (jež zahrnovalo i kleptomanii) a kvůli (dle něj nežádoucímu) vztahu s literátem Ernestem Polakem přivést v červnu 1917 do sanatoria její otec, lékař, profesor Jan Jesenský. Nebylo mu to moc platné, Polak sice píše o sanatoriu jako o „vězení“, Milena sama o „děsné věci“ – zneužívání psychiatrie. „Vězeňkyně“ však dokázala nalézt cestu, jak z instituce vyklouznout a scházet se s milencem, ve starém vykotlaném stromu v parku údajně dokonce ukrývat šperky, které uzmula jedné pacientce. Pobyla tu několik měsíců, pak se otec s E. Polakem smířil.

Charlotte Garrigue Masaryková se v ústavu léčila od jara 1918 (tedy v době, kdy byl TGM ještě v exilu) s depresivními stavy a Kosákovy paměti zahrnují popis první návštěvy jejího muže v sanatoriu: Přijel tam 21. prosince 1918 vzápětí po

prezidentské přísaze – svou ženu neviděl od roku 1914. „Zámeček ve Veleslavíně byl vyzdoben girlandami z chvojí, které bylo opleteno červenobílými stuhami. Na prostranství před zámek stála do kruhu všechna auta se slavnostním doprovodem prezidenta. Prvé auto přivezlo pana prezidenta a jeho děti Alici, Jana a Olgu. V dalších autech jela vláda a prominenti. Pan prezident se nejdřív pozdravil s mým otcem a doc. Fischerem, kterým poděkoval za péči, kterou jeho manželce věnovali v nejtěžších dobách. Pak šel pan prezident s rodinou do prvního patra, kde se po dlouhých letech setkal se svou manželkou.“

Charlotte G. Masaryková měla v sanatoriu své dva pokoje a i po manželově návratu a nástupu do nejvyšší funkce v nich občas přebývala. Prezident požádal, aby mu v sanatoriu upravili sousední pokoj jako pracovnu, a dokonce na Veleslavín přijížděl občas na koni cestou přes třešňovou alej.

LÉKAŘI

Jak dokládá Šimon Krýsl, na skladbě lékařů je znát, že veleslavínské sanatorium bylo do značné míry (a díky okolnostem) „židovský podnik“: „Ač role dr. Kosáka a doc. Fischera je ovšem ústřední

a zásadní, je dobré zmínit i další lékaře a asistenty, kteří v sanatoriu během čtyřiceti let jeho existence působili. A to už proto, že: 1. to byli, alespoň za dr. Kosáka a dr. Fischera, ale i krátce po válce, téměř bez výjimky Židé, ať se hlásili k českým či německým lékařským organizacím, a za 2. v mnoha případech to byli lékaři z Ruska či Polska, tedy lidé, kteří měli obtíže v Československu pracovat, ať krátkodobě ve snaze získat další praxi a specializační vzdělání, nebo dlouhodobě, ve snaze se tu usadit.

Už za Rakouska-Uherska museli cizinci, kteří získali diplom na některé univerzitě v monarchii, podepsat reverz, že nebudou vykonávat praxi na jejím území. S rozpadem monarchie se pojem cizince podstatně rozšířil a počet absolventů s reverzem také. V řadě okolních zemí platil (ač s výjimkou Ruska a Maďarska neoficiálně, v rámci univerzit, jako „zvyk, který se ujal“) numerus clausus pro židovské studenty, takže právě oni usilovali v Československu o studium a pak i o práci. Dodejme, že českoslovenští lékaři a pře-

Bývalé pavilony jsou značně zchátralé a mají vytlučená okna. Foto M. Medková.

Leův syn Viktor s manželkou Trudou, roz. Kleinovou, a dětmi, počátek 50. let. Foto rodinný archiv.

devším studenty byli často velmi pravice-
vě zaměřeni, takže ideologický antisemi-
tismus a strach z konkurence živily jeden
druhý.“

Dle Krýsla byl antisemitismus mezi lé-
kaři zřejmě závažným důvodem, proč
bylo mnoho židovských žadatelů zdravot-
nickými zařízeními odmítáno ještě před-
tím, než si vyřídili povolení k praxi, i poté,
co je získali, a tak se uchýlili v „ži-
dovských sanatoriích“. Vypátral
řadu jmen (a po dalších pátrá),
z nichž z těch, kdo pocházeli z ci-
ziny, uvádíme například rodáka
z Vítebska Borise Jachnina (v sa-
natoriu pracoval roku 1932, za-
hynul v Osvětimi); Natalii Sirko-
vou z Polska (v roce 1933); Žofii
Zinaderovou, roz. Eislerovou, ze
Samboru v Polsku (1937; zahy-
nula), dále Rachel Frankovou-
Schlammovou z Piaseczna nebo
Cecilii Friedmannovou z halič-
ského Stryje.

Významnou lékařkou z řad nežidov-
ských odborníků byla MUDr. Zdeňka
Čermáková, která v ústavu působila v le-
tech 1915–1921, její praxe je však přede-
evším spjata s městem Baška na ostrově
Krk, kde prožila téměř celý život a je tam
i pohřbena.

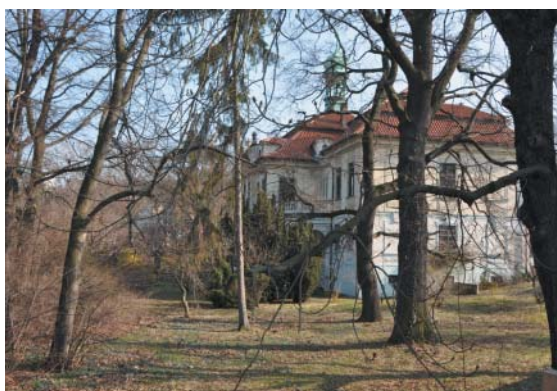
PROTEKTORÁT

Zatímco první světovou válku sanatori-
um s potížemi přečkalo (byl v něm zří-
zen vojenský lazaret pro důstojníky
a park se proměnil v zeleninovou zahra-
du s chlévy), nacismus, druhá světová
válka a holokaust a následně komunis-
mus původní ústav a jeho obyvatele, ja-
kož celou společnost, v níž fungoval,
zcela zdecimovaly.

Majitelé sanatoria v něm sice po okupa-
ci ještě léčili, ale jako vedoucího lékaře
přijali árijce, dr. Haškovce. Leo Kosák
vzhledem ke svému věku (64 let) odmítl
myšlenku na emigraci, jeho syn i dcera
emigrovat nestihli. V protektorátu se rych-
le rozjela známá protizidovská opatření,
v létě 1941 byli Kosák s Fischerem přinu-
ceni uzavřít nevýhodnou smlouvu na pro-
dej areálu sanatoria a celý objekt byl pře-
veden na Vystěhovalecký fond pro Čechy
a Moravu (*Auswanderungsfond für Böh-
men und Mähren*). Do ústavu nastoupil
nacist Otto Karl Knahl jako *Treuhänder*,
židovští majitelé se museli vystěhovat.
Oskar Fischer, jenž měl nežidovskou
manželku, usiloval o to, aby byl zařazen
do seznamu osob, na něž se kvůli záslu-

hám nevztahovaly protizidovské nacistic-
ké zákony, a ač se našlo mnoho vysoce
postavených lidí z protektorátních minis-
terstev, kteří jeho žádost podpořili, na
sklonku roku 1942 dostal stejně jako rodi-
na Kosákova předvolání k transportu do
Terezína.

Po deportaci do ghetta zemřel Oskar
Fischer 2. března 1942 na „selhání srdce“.

Zámek obklopuje park s letitými stromy. Foto Via Dientzenhofer.

Leo Kosák i jeho manželka Anežka byly
zavražděny v říjnu roku 1944 v Osvětimi.
Za holokaustu byla zavražděna i Leova
dcera Alice s manželem a dvěma syny,
syn Viktor prošel Terezínem (kde mohl
využít své lékařské vzdělání), Osvětimi,
poté následoval tábor Schwarzheide, pře-
žil pochod smrti, v květnu 1945 se vrátil
do Terezína.

Brána k zámku s představou možného budoucího vy-
užití. Foto Wikipedia, 2023.

RUDÝ KOUTEK

Poslední část vzpomínek MUDr. Viktora
Kosáka je věnována událostem po válce.
Zaznamenává nový začátek, kdy se mohl
sanatoria znovu ujmout a s velice ome-
zeným rozpočtem, s dluhy po okupační

správě a se složitým sháněním personálu
zajišťovat jeho provoz. Píše také o své
svatbě s Trudou, roz. Kleinovou, již po-
znal v Terezíně, narození prvního dítěte –
dcery Evy. A poté ličí složitou, nepříjem-
nou, ponižující a bezvýslednou anabázi,
kdy bylo po únoru 1948 sanatorium zná-
rodněno, zrušeno jako ústav pro léčení
neurologických potíží a přeorganizováno
na plicní kliniku.

Viktor Kosák zde ztratil práci,
a navíc se i s rodinou měl vystěho-
vat ze svého bytu (jenž se nacházel
v areálu zestátněného sanatoria,
nicméně v samostatném domě).
Ač jsou celé vzpomínky psány ve-
lice střizlivým, dalo by se říci až
„lékařsky“ věcným tónem, v této
části je znát trpkost. Například
když ličí, jak krkolomně hledal
tehdy práci a jakou lest na něj úřa-
dy nastrčily, když ho bez jeho vě-
domí ministerstvo přeložilo do
Mladé Boleslavi, kde měl údajně

získat i byt. „Současně jsem se opět neofi-
ciálně dozvěděl, že v mém bytu ve Vele-
slavině má být zřízen ‚Rudý koutek‘,“
píše. Viktor pracoval až do roku 1979 jako
odborný lékař v Okresní nemocenské po-
jišťovně v Klimentské (později Hybern-
ské) ulici. Zemřel roku 1993.

ZÁPAS O VELESLAVÍN

Z veleslavínského sanatoria se tedy stala
plicní klinika, která byla po roce 1989 pře-
místěna do Fakultní nemocnice v Motole.
Dle vzpomínek Evy Kosákové po pádu
režimu využil Viktor Kosák se svými dět-
mi možnost žádat o restituci poloviny are-
álu – druhá polovina posléze propadla stá-
tu, neboť vdova po Oskaru Fischerovi
svou část nedostala.

Po 11 let trvajícím restitučním řízení,
během kterého zemřel Viktor Kosák a po
něm jeho syn Petr, Kosákovi sice získali
svou ideální část, ale areál už byl značně
zanedbaný. I tak se snažili odkoupit i dru-
hou polovinu, již stát odmítl vydat vdově
po O. Fischerovi. Nakonec, na základě sli-
bu, že zde stát zřídí sanatorium pro váleč-
né veterány, Kosákovi svou polovinu státu
odprodali, a ač existovaly plány na zřízení
ústavu pro paliativní péči, dlouhá léta se
nedělo nic, jako by cílem celého řízení
nebylo nic jiného než nechat budovy
v areálu (nikoli samotný zámek, ale býva-
lé pavilony pro pacienty, dům pro lékaře
a stodolu) zchátrat natolik, aby se odpro-
daly kupříkladu developerům na lukrativní
byty. (pokračování na str. 15)

DOMOVE, DOMOVE

neboli *Z minulosti města Březnice*

Nevím, jestli mají malí školáci ještě dnes v učebnicích tak jako generace jejich předků ve svých slabikářích a čítankách báseň Josefa Václava Sládka Domov. „Domove, domove, / drahý a jediný, / nejdražší, nejsladší / nad světa končiny,“ píše se v první sloce textu, který kdysi snad každý česky mluvící obyvatel zemí Koruny české uměl nazpaměť. Ostatně ti, kdo hovořili německy, měli svůj Heimat také rádi.

Vztah k domovu v užším slova smyslu, k místům a obcím, kde jsme se narodili, vyrůstali a odkud jsme v nemalé, spíše převážné míře odešli někam jinam, patří k těm několika málo pevným bodům, které máme při svém putování časem k dispozici. Bude to mimo jiné asi tím, že je to danost, na níž nemáme žádnou zásluhu a kterou nemůžeme změnit ani ovlivnit. Danost, která nám zpřehledňuje okolní svět a umožňuje, možná jen zdánlivě, se v něm trochu vyznat, orientovat a zařadit. V tomto smyslu, byť to zní paradoxně, má nějaký domov i každý bezdomovec.

Kniha *Z minulosti města Březnice* představuje názorný a v mnohém dojemný příklad toho, jak se lidé snaží prostřednictvím minulosti a svých vědomostí o ní změnit ortel, který nad nimi i nad malým středočeským městečkem bez přestání a bez oddechu vynáší čas. To, co se stalo, je prostřednictvím textů znovu přítomné, setkává se s tím, co ještě zůstalo z minulosti zachováno, a autorům jednotlivých textů propůjčuje vlastnosti demiurgů. Demiurgů, kteří svoji stvořitelenskou sílu věnují tvorbě minulosti. Netvoří ji *ex nihilo*, ale jak demiurgové ani jinak nemohou, z už existující látky, v tomto případě z přítomnosti. Není skutečnější minulosti než ta, která je za použití historických věd utkána z přítomnosti. V ní jediné se může naplno rozvinout výše zmíněný vztah k domovu, který je už také minulostí.

PŘÍBĚH MĚSTEČKA

Hlavní demiurg a editor knihy Zdeněk Dragoun je renomovaný archeolog, ale také spisovatel, básník a historik. A březnický rodák. Převážná většina knih, které napsal nebo se na nich podílel, je věnována Praze, zejména té

románské. Mezi významné výzkumy, kterých se účastnil, patří i průzkum Staronové synagogy, o níž publikoval podrobný text v časopise *Staletá Praha* (2003/1). Autorovi tohoto článku

Pohled na březnickou synagogu od jihu. Foto Libor Teplý.

navíc prozradil, že ačkoli se při výkopech našlo slušné množství zvířecích kostí, ani jedna z nich nebyla vepřová.

Do knihy o Březnici se mu podařilo shromáždit řadu příspěvků, které z různých stran zachycují příběh městečka od raného středověku po konec 20. století. Jen namátkou uvedeme

některé z nich: *Hradiště Šance u Březnice* (Zdeněk Kuchyňka, emeritní ředitel Sládečkova muzea a redaktor *Posla z Budče*), *Nejstarší písemné památky o Březnici* (Zdeněk Dragoun, viz výše), *K vývoji březnického hradu a zámku* (Jiří Úlovec, historik, archivář a kastelolog), *Opevnění města Březnice* (Vladislav Razim, historik architektury a památkář), *Husitský hejtman Velek z Březnice* (Petr Čornej, historik specializovaný na husitství) a řada dalších. Co jméno, to renomovaný odborník.

Nejpilnějším přispěvatelem je logicky sám editor. Vedle sedmi samostatných příspěvků napsal ke knize úvod a slovo na závěr. Pokud zvláště upozorňujeme na text věnovaný Filipině Welserové a její opětované lásce k českému místodržícímu Ferdinandu II. Tyrolskému, ve které sehrál březnický zámek důležitou roli, neznamená to, že ostatní jeho příspěvky nejsou stejně fundované a zajímavé. Jen se tím chce budoucímu čtenáři nenápadně naznačit, že v příběhu této romantické lásky syna rakouského císaře a měšťanské dcery augsburského bankéře, která vyústila v morganatický sňatek, se uplatňují všechny Dragounovy výše uvedené kvalifikace: archeologa, historika, spisovatele, básníka i březnického rodáka.

LOKŠANY A ŽIDOVSKÝ HŘBITOV

Podrobněji musíme referovat o dvou příspěvcích, protože je možná čtenáři *Roš chodeš* ocení zejména a které mohou v tomto případě snad i vážně konkurovat jinak těžko předstížitelnému příběhu romantické renesanční lásky. Smiřme se s tím, že nikdo není zcela objektivní. Jedná se o práce dvou renomovaných historiků, kteří působili a v jednom případě ještě působí v pražském Židovském muzeu, Arna Pařka a Daniela Polakoviče.

Březnice totiž nepostrádá nic z toho, co má městečko, které na sebe drží, skrze přítomnost v minulosti mít. Jako by se tu historie řídila příkladem tvůrců modelů železnic, kde vedle

elektrických vláčků a mašinek nesmí chybět nejen nádraží, ale v okolní krajině ani zámek, říčka s mostem, kostel, stromy, keře, tráva, skály, živý plot, tunel, donedávna telefonní budka, fontána či pumpa. A tak v Březnici najdeme vedle zámku, kláštera, koste-

Interiér březnické synagogy. Foto Martin Frouz.

la, jezuitů, pivovaru a říčky Vlčavy i ghetto, synagogu a židovský hřbitov.

V zevrubném pojednání Arna Pařika se dozvíme o Židech v Březnici vše podstatné, a ještě leccos navíc. Dozvíme se, kde bydleli, čím se živili, jak byli pravděpodobně vypovězeni a zase se vrátili, jak na základě translokačního reskriptu vzniklo místní židovské ghetto Lokšany, které se dochovalo ve své empírové podobě, již získalo po požáru města v roce 1821, a jako unikátní urbanistický celek existuje v podstatě dodnes. A také co je příčinou toho, že dnes už v městečku žádní Židé nežijí.

Samostatná kapitola je věnována březnické synagoze a židovské škole z první poloviny 18. století, které se nacházejí v jedné budově uprostřed lokšanského náměstí. Synagoga, v textu označená jako „jedna z nejzajímavějších synagogálních staveb v Čechách“, je podrobně popsána včetně generální obnovy, jež se uskutečnila na konci 20. století a dokončena byla ve století jednadvacátém. Byla (a stále je) součástí projektu revitalizace deseti nejvýznamnějších židovských památek v českých zemích, realizovaného Federací židovských obcí v ČR pod názvem 10 hvězd.

Daniel Polakovič, hebraista a historik, se v rámci svého angažmá v pražském Židovském muzeu dlouhodobě věnuje dokumentaci židovských hřbitovů v českých zemích a na Slovensku. Do svého příspěvku *Židovský hřbitov v Březnici* shromáždil prakticky všechno, co se historie, náhrobků

i osob, které tu našly místo posledního odpočinku, týká. Součástí jeho textu je i situační plán hřbitova, vypracovaný Karlem Hájkem a Václavem F. Chvátalem. Jak uzavírá autor svou studii: Březnický židovský hřbitov plně odráží strastiplnou i úspěšnou minulost židovského osídlení v malém městě bývalého Prácheňska.

ODKDY A DOKDY

Nesporná přednost regionálně komponovaných knih a sborníků spočívá v tom, že mohou, vedle seriózního a faktografického pojetí, k tématu přistoupit i z opačné strany: nejenom rozumem, ale i srdcem. Nemusí ve všech případech dbát na měřítko a mohou dát skutečností zdánlivě okrajovým a drobným potřebný prostor. Mohou si dovolit, i když dnes přece jen už opatrně, i to Sládkovo „Domove, domove“. Mít cit a paměť a skrze ně pronikat současností do minulosti, to je asi jediná metoda, jak se k tomu domovu alespoň na chvíli doopravdy přiblížit.

Hlavní editor v básni, již celá ta zajímavá a krásně vypravená kniha končí, nabízí ještě jednu, trvalejší možnost:

Heinrich Bachrich: *Hřbitov v Březnici*, 1933.

„Na šedý kámen prosím o jmenovku, odkdy a dokdy čím jsem tady byl.“

JÍŘÍ DANÍČEK

(Zdeněk Dragoun a kolektiv: *Z minulosti města Březnice*. Vydal Národní památkový ústav v roce 2025, 216 stran, pevná vazba, velké množství černobílých a barevných fotografií, map, plánků a kreseb a obrazů v textu, obsáhlý seznam pramenů a literatury. Doporučená cena 360 Kč.)

PŘIPRAVUJEME KRÁSNOU VÝSTAVU

(dokončení ze strany 7)

Hlavní událostí roku bude výstava v historické budově Národního muzea na Václavském náměstí, která bude zahájena 12. listopadu 2026 a potrvá do května 2027. Nabídne reprezentativní a originální výběr z bohatých sbírek a fondů muzea a představí méně známé předměty, které ilustrují propojení české a židovské historie. Výstavě udělil záštitu prezident Petr Pavel.

Cílem výstavy je prezentovat živý odkaz židovských komunit v českých zemích a jejich místo v kontextu středoevropských dějin a současně představit boj o zachování paměti národa, ohroženého genocidou a totalitními režimy 20. století. Zatímco v zahraničí je muzeum pojmem a patří k nejnavštěvovanějším turistickým památkám v České republice, mnozí čeští návštěvníci se možná s touto sbírkou seznámí poprvé.

Má Židovské muzeum v současné době nějaký zásadní problém?

Muzeum se stará o jednu z největších sbírek judaik na světě a musí řešit jejich uložení. Jedná se zejména o sbírku textilu, která obsahuje více než 12 tisíc předmětů a je jedinečná v celosvětovém měřítku. Textilní sbírka Židovského muzea v Praze je bezpochyby nejvýznamnější sbírkou aškenázských textilií od pozdní renesance až po 20. století na světě. Zasloužila by si nový depozitář, který by splňoval kritéria ochrany i funkčnosti. To ovšem bude vyžadovat velkou investici.

Jste ředitelkou muzea už třetím rokem. Kdybyste měla udělat malou bilanci...

Začátkem roku 2024 jsme si s kolegy v muzeu stanovili strategický plán rozvoje, který je také zveřejněn na našem webu. Mám-li to říci ve zkratce a vybrat dva nejdůležitější body, tak v oblasti pro veřejnost se jedná o podporu prodeje a zvýšení počtu návštěvníků. Druhou linkou je větší otevřenost k pražské a české veřejnosti a také spolupráce s prestižními institucemi. Myslím, že v obou směrech se muzeum posouvá, zjednodušili jsme prodej vstupenek, zvyšujeme online prodej.

Nyní je pro nás zásadní především spolupráce s Národním muzeem, kde kolegové připravují krásnou a reprezentativní výstavu.

JÍŘÍ DANÍČEK

FILM NORIMBERK

Nacista, psychiatr a soudce

Proces, vedený Spojenými státy, Sovětským svazem, Francií a Velkou Británií proti hlavním představitelům nacistického Německa před Mezinárodním vojenským tribunálem od 20. listopadu 1945 do 1. října 1946 v Justičním paláci v Norimberku, jedné z mála budov, která nebyla zničena bombardováním, vstoupil do historie jako norimberský proces. Bývá také označován jako proces s hlavními válečnými zločinci. Tribunál byl ustanoven na základě londýnské dohody o stíhání válečných zločinců z 8. srpna 1945, uzavřené mezi USA, SSSR, Velkou Británií a Francií. Soudil 24 nejvyšších představitelů nacistického Německa. (Adolf Hitler, Heinrich Himmler, Joseph Goebbels a Martin Bormann spáchali před začátkem procesu sebevraždu.) Vynesl dvanáct rozsudků smrti (i nad již mrtvým Bormannem, což se tehdy nevědělo), deset bylo vykonáno (H. Göring spáchal v cele sebevraždu). Tři obžalovaní byli odsouzeni k doživotnímu vězení, čtyři k dlouholetým trestům odnětí svobody a tři byli zproštěni viny.

V době svého konání přitahoval ve světě, který se jen pomalu vzpamatovával z hrůz druhé světové války, mimořádnou pozornost. Lidé s napětím sledovali, zda se podaří v řádném procesu nacisty usvědčit, a současně se prostřednictvím důkazního řízení mohli poprvé ve větší míře seznámit s rozsahem zločinů, které nacistický režim spáchal.

Od té doby už uplynulo osmdesát let. O druhé světové válce, nacistické třetí říši i o holocaustu, který patřil k předním cílům hitlerovského Německa, byly napsány desetitisíce knih a natočeno mnoho filmů. Pokud chceme vědět, víme toho opravdu hodně. Přesto se téma norimberského procesu čas od času v knižní i filmové podobě znovu vrací a s ním i otázka o trestní odpovědnosti politiků, úředníků a vojáků za zločiny, jichž se dopouštějí státy, kterým slouží. Protože, bohužel, je to téma stále aktuální.

KRAMERŮV NORIMBERK

Nejznámější z „norimberských“ filmů je americké drama *Norimberský proces*,

které v roce 1961 natočil Stanley Kramer, autor dnes již klasických snímků *Kdo seje vítr*, *V pravé poledne* či *Hádej, kdo přijde na večeri*. Obsazení rolí je dokonalé – hrají v něm Spencer Tracy, Burt Lancaster, Richard Widmark, Mar-

Soudce Robert H. Jackson (Michael Shannon).

lene Dietrich, Maximilian Schell nebo Judy Garland. Snímek se zabývá tzv. následnými norimberskými procesy (konkrétně v roce 1948), které proběhly po prvním procesu v letech 1945–1946. Jde v něm především o stanovení odpovědnosti soudců, kteří za Hitlerova režimu soudili a odsuzovali a kteří se hájili tím, že jako všichni pouze respektovali tehdy platné zákony.

Psychiatri Douglas Kelley (Rami Malek) a Hermann Göring (Russell Crowe).

Film měl v USA i jinde velký ohlas. V Německu však vyvolal rozhořčení a diváci ho bojkotovali. Kramer popsal světovou premiéru v Berlíně jako „nejděsivější večer v mém životě“. Starosta města Willy Brandt na úvod upozornil přítomné významné osobnosti tehdejšího západního Německa, že film se jim nemusí líbit, ale že je důležité, aby se v Německu promítal, protože „je o nás všech“. Když projekce skončila, nastalo naprosté ticho. Film v Německu nikdy nevydělal ani groš a promítal se v prázdných biografech.

NORIMBERK JAMESE VANDERBILTA

V současné době přichází do českých kin další snímek na dané téma, dílo amerického režiséra Jamese Vanderbilt, dokončené na podzim roku 2025 a nazvané lapidárně *Norimberk*. Režisér, který je také autorem scénáře, vycházel při jeho natáčení z knihy amerického novináře Jacka El-Haie *The Nazi and the Psychiatrist* (Nacista a psychiatr): během příprav procesu se špičkami nacistického režimu je psychiatr americké armády podplukovník Douglas Kelley (Rami Malek) pověřen sledováním duševního stavu obviněných nacistů a zjištěním jejich způsobilosti k trestním úkonům. Jeho hlavním protihráčem je říšský maršál Hermann Göring (Russell Crowe), přesvědčený o tom, že mu soud nedokáže nic dokázat. Soudce Robert Jackson (Michael Shannon) stojí před složitým úkolem Göringa, který se stává jakýmsi mluvčím obžalovaných nacistů, usvědčit. Věří, že je třeba vložit do mezinárodního práva novou kapitolu, která umožní pojmenovat, stíhat a trestat válečné zločiny a zločiny proti lidskosti v mezinárodním měřítku.

Jak se mu to podařilo ve skutečnosti, je celkem známo. Film *Norimberk* a jeho autoři i protagonisté nám předkládají svoji verzi této události, která nepřekvapí neočekávaným výsledkem, ale vede nás, zejména prostřednictvím bezesporu skvělého herectví Russella Crowea a Ramiho Maleka, ke zjištění, že ledacos mohlo možná dopadnout jinak. A také při eventuálním příštím opakování i může. Jinak řečeno, že norimberský proces ani jeho aktéři na obou stranách nepatří ještě zdaleka minulosti a mohou se, za jiných okolností a v jiném obsazení, objevit znovu. Ve filmu, a co by bylo o dost horší, i ve skutečnosti.

JÍŘÍ DANIČEK

(foto produkce filmu)

Režie: James Vanderbilt, předloha: Jack El-Hai (kniha), scénář: James Vanderbilt, kamera: Dariusz Wolski, hudba: Brian Tyler, hrají: Russell Crowe, Rami Malek, Michael Shannon, Leo Woodall, Richard E. Grant, John Slattery, Mark O'Brien, Colin Hanks, Wrenn Schmidt, Lydia Peckham (světová premiéra 7. 11. 2025, v českých kinech od 15. 1. 2026)

PETER SALNER 75ROČNÝ

V bratislavskej židovskej náboženskej obci sme si v týchto dňoch pripomenuli okrúhle výročie jej dlhoročného predsedu a aktívneho člena obce Petra Salnera. Peter (narodený v marci 1951) vyrastal v rodine kultivovaných bratislavských židovských intelektuálov, ktorí nepodľahli chiméram ľavicového videnia sveta, tak častým v povojnovom období. V jeho rodine rovnako žil kult knihy, intelektuálna atmosféra, láska k poznaniu a ku kráse a toto všetko sa snúbilo so živou tradíciou židovského duchovného sveta. Peter od detstva poznal oslavy židovských sviatkov, navštevoval “kuchynňu” na Zámockej ulici, vedel, kam patrí, a keby náhodou aj niečo nevedel, mal po ruke svojho otca, ktorý zastával rovnakú funkciu predsedu ŽNO Bratislava o mnoho rokov prv, ako Peter.

Vyrastal v období “zlatých šesťdesiatych”, zažil na vlastnej koži august 1968, jeho starší brat Juraj (dnes občan Švajčiarska) emigroval krátko po sovietskej okupácii Československa. Po maturite (1969) sa Peter rozhodol pre štúdium etnológie a svojmu povolaniu ostal verný celý život. Postupne sa vypracoval na svojom pracovisku – Etnologickom ústave SAV – na popredného odborníka v oblasti urbánnej etnológie a hlavne sociálnej kultúry židovskej komunity na Slovensku. Stal sa autorom mnohých odborných publikácií, z nich väčšina súvisí práve s mapovaním všetkého, čím žila a žije židovská komunita. Jeho hlavné dve profesionálne identity vedca – pracovníka etnologického ústavu a identita predsedu židovskej náboženskej obce sa dokonale dopĺňali. K jeho kariére patrí aj získanie vedeckých titulov, pričom úspešne siahol až po najvyššiu métu – získal ako jeden z mála svojich kolegov titul doktora vied (DrSc.).

Prvýkrát sme zvolili Petra Salnera za predsedu bratislavskej obce v roku 1996, pre nedostatok iných kandidátov (ako sám „bez irónie“ povedal). Potom sme ho zvolili ešte trikrát. Za 17 rokov, čo viedol obec, zmenil charakter predstavenstva obce z úradu, kam si ľudia chodili vybavovať potvrdenie o žití, kupovať maces a platiť cirkevnú daň, na komunit-

né centrum, kde sa schádzali kluby generácií, konali rôzne diskusie, prednášky, sociálne a kultúrne podujatia, kde sme sa chodili stretnúť s priateľmi.

Pod Petrovým vedením sa podarilo postaviť jedáleň s kôšer kuchynňou, kde okrem obedov sa konali spoločenské a kultúrne podujatia, písachové večere, diskusie, výstavy.

Postupne sa opravili priestory na Kozej a Panenskej a vzniklo komunitné centrum a priestory pre spoločenské, kultúrne a náboženské aktivity. Dvere kancelárie predsedu boli vždy otvorené. Chodili sme za ním nie iba úradne, ale

aj pobeatovať ako s priateľom.

Peter Salner vo funkcii predsedu obce naplno využil svoju profesiu etnológa, napísal viac ako 20 kníh o židovskej komunite na Slovensku v 20. storočí, aj o Chatamovi Soferovi. Jeho od-

Foto Jiří Daniček.

borné publikácie sú často citované v domácej aj zahraničnej literatúre, jeho knihy vychádzajú v slovenčine, češtine aj nemčine a najnovšie vychádza dvojzväzkový preklad jednej z jeho kníh vo francúzskej mutácii. Patril ku kľúčovým postavám úspešného vybudovania Memoriatu Chatama Sofera v Bratislave, ktorý sa stal jednoznačne najvýznamnejšou a najnavštevovanejšou židovskou pamätihodnosťou Slovenska. Okrem všetkého, čo robil, bol ešte aj členom výskumného tímu, ktorý realizoval rozhovory s pamätníkmi, ktorí prežili holokaust. Napísal knihu *Prežili holokaust*, ktorá vyšla v niekoľkých vydaniach doma aj v zahraničí. Pred pár týždňami dokončil a vydal jej pokračovanie, *Židia na Slovensku. Povojnové generácie*. Ako predseda bratislavskej židovskej náboženskej obce pomáhal Peter vrátiť židovskú menšinu do povedomia majority.

Toto je iba časť aktivít oslávenca, ktorému zo srdca prejeme všetko najlepšie, pevné zdravie a všetko dobré jemu aj jeho blízkym.

Peter, ad mea veesrim šana.

ŽNO Bratislava
Redakce Roš chodeš se k bratislavské obci s radostí pripojuje a s poděkováním za všechny minulé i budoucí příspěvky svému autorovi srdečně blahopřeje.

„SNY SE STANOU PRAVDOU“

(dokončení ze str. 11)

V roce 2015 převzal zámek s areálem od ministerstva práce a sociálních věcí Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (ÚZSVM). Kvůli obavám, že se krásné místo promění kvůli plánované zástavbě s dopravním uzlem k nepoznání (stejně jako jeho sousedství), vznikl v říjnu 2018 spolek Hradní potok, jež iniciovala Veronika Zapletalová, která je i kurátorkou jeho kulturního programu. Členové spolku poukazovali na to, že si Veleslavín a celý západ Prahy 6 zaslouží zámek jako kulturní a zelené centrum, a svým tlakem na politiky a veřejnost zabránili tomu, aby byl areál prodán v dražbě.

Roku 2019 se konaly Dny architektury a v jejich rámci se zchátralý zámek poprvé otevřel veřejnosti – zájem o prohlídku mnohonásobně přesahoval domluvenou kapacitu. V letech 2020–2023 pořádal spolek ve spolupráci s ÚZSVM několikrát ročně mimořádné prohlídky a výtvarné akce, v letech 2024–2026 byl zámek zapůjčen Praze 6. Díky komunitnímu centru Zachraňme Zámek Veleslavín (a především Zuzaně Jánské a Pavlu Charvátovi) se zde začaly konat výstavy, koncerty, komunitní setkání i reprezentativní akce.

Nicméně stát se budovu od listopadu 2024 stále snažil prodat v celkem deseti dražbách bez možnosti dorovnání nejnižší nabídky ve prospěch hl. m. Prahy nebo městské části Prahy 6.

Nakonec se vraťme na začátek: V lednu 2026 padl příslib, že celý areál získá radnice Prahy 6. Definitivní rozhodnutí, zda hl. město od státu objekt pro Prahu 6 skutečně koupí, padne v dubnu. Radnice šestky zatím slibuje, že zámek se stane komunitním centrem, park že zůstane volně přístupným. Své místo by zde určitě měla mít i připomínka jeho minulých obyvatel; historie veleslavínského sanatoria by si pak zasloužila důkladné odborné zpracování.

ALICE MARXOVÁ

V textu je citováno z knihy *Vzpomínky našeho táty – napsal Dr. Viktor Kosák r. 1982* (soukromé vydání); za poskytnutí materiálů z rodinného archivu děkuji Evě a Michalu Kosákovým.

Z herbáře Lea Kosáka.

SPOMIENKY IDÚ CEZ ŽALÚDOK

O knihe Ako sa podeliť o vajíčko

Keď som sa z novinovej upútavky dozvedel o existencii tejto knihy, bolo mi jasné, že ju chcem a musím čítať. Ako etnológ (a syn preživších) sa totiž už dlhšie zaoberám druhou generáciou. Hoci sme sa narodili po oslobodení, musíme sa, tak ako naši rodičia (a asi aj deti), vyrovnáť s obdobím, ktoré dodnes ovplyvňuje celú židovskú komunitu. Z množstva zaujímavých tém som vybral dve. Verím, že vás presvedčia, aby ste si toto dielo prečítali.

OČAKÁVANIA A REALITA

Pôvodne som čakal viac či menej podrobný popis otcovho utrpenia (matka autorky sa narodila v Kanade, kam jej rodičia prišli už pred holokaustom). V popredí textu však stojí príbeh dcéry, ktorej už od detstva pripisujú spisovateľské ambície a s nimi povinnosť spracovať príbeh otca (v čase oslobodenia mal 14 rokov). Prežil Auschwitz a krátko po oslobodení emigroval do Kanady, kde sa usadil v Edmontone. Bonny Reichert, najmladšia z jeho štyroch dcér, tento záväzok prijala, z rôznych dôvodov však dlho odkladala jeho naplnenie:

„Pravda je, že som písanie neodkladala pre nedostatok času, ale zo strachu. Odkedy som bola dosť veľká, aby som pochopila, čo holokaust vlastne bol, pocítila som nevoľnosť, len čo to slovo niekto vyslovil. Vojaci, rozzúrené psy, plynové komory, komíny, z ktorých vychádzal dym pochádzajúci z ľudských tiel. Samotná skutočnosť, že sa niečo také dialo, je pre mňa hrôzostrašná, a to, že môj otec toto peklo zažil, som nedokázala spracovať.“

Ten chlapec zo senníka má dnes 94 rokov. Čakala som do poslednej novej chvíle a napriek tomu kniha, ktorú držíte v rukách, nie je tá, ktorú som mala za úlohu napísať. Pôvodne som mala otvorene rozpovedať príbeh človeka, ktorý prežil holokaust. Táto kniha však mapuje ešte aj iný príbeh. Nejde v ňom o život a nie je nevyhnutne jedinečný. Je to môj príbeh – príbeh dcéry, ktorá sa snaží zistiť, kým sa v tieni niekoho oveľa významnejšieho stala“ (s. 11).

JEDLO

Jedlo, jeho kvalita, nedostatok či hojnosť, sa (neprekvapivo) tiahne celým príbehom. Český historik (a „absolvent“ Auschwitzu) Toman Brod vo svojich me-

moároch napísal, že hlad bol horší ako dym z komínov a zápach krematórií, Arnošt Lustig (ale aj iní svedkovia doby) spomínajú kanibalizmus.

Otec síce nedojedal tanieru ostatných členov rodiny, ale aj v nich vzbudil vzťah k jedlu: „Plytvanie jedlom sa nám všetkým protivilo – tento postoj sme mali vrytý až do kostí“ (s. 33).

Jedlo fungovalo aj ako spojnica detstva v Poľsku s kanadskou realitou: „Otcove príbehy boli aj z predvojnového obdobia. A vždy to boli aj príbehy o jedle. Otec, ktorý kráča so svojou mamou do pekárne po čerstvých chlieb. Otec, ako so svojím otcom počas výletu na vidieku zbiera lesné plody. Otec jediaci zázračný pokrm z fazule a mäsa, ktorý akoby sa uvaril na šabat sám“ (s. 43).

„V detstve neboli zemiaky len zemiaky. Odkedy si pamätám, či už boli podlhovasté so šupkou alebo ošúpané a okrúhle, zemiaky mali pre nás iný význam – pripomínali nám šupky, ktoré môj otec kradol z koša na odpadky za kuchyňou v lodžskom gete, aby prežil, alebo riedku škrobovú polievku, ktorá chutila ako špinavá voda a otec ju dostával na prídel v koncentračnom tábore. (...) Zemiaky sú v Poľsku typickou plodinou, takže na tom, že sa objavili na stole, nebolo nič zvláštne. Mne však padla sánka, keď som videla, ako sa otec do nich pustil aj so šupou a vypýtal si ďalšie. Akoby sa mu tie zemiaky prihovárili, ale nie ako k osemdesiatštyriročnému mužovi, ale ako dieťaťu vo svojej rodnej zemi. Tieto zemiaky neboli o vojne ani o holokauste či prežití, boli o niečom oveľa skoršom. A hlbšom“ (s. 198).

V tejto súvislosti neprekvapí, že protagonistka knihy vlastnil sieť reštaurácií a jeho dcéra – známa novinárka – absolvovala kulinársku akadémiu a dva roky sa naplno venovala vareniu.

TRAUMA

Okrem jedla dôležitú úlohu zohráva aj iný (popieraný) fenomén: „Boli sme šťastní a silní. Boli sme normálni, darilo sa nám. O traume sa u nás nikdy neroz-

právalo, iba keď sme konštatovali, že ňou netrpíme. Môj otec to slovo vyslovoval *tramma* – išlo o čosi zlé, s čím nechcel mať nič spoločné“ (s. 47).

Prítomnosť „neexistujúceho“ vplyvu ilustruje spôsob, akým informoval o rodinných nešťastiach. V jednom takomto prípade žiadal dcéry, aby zavolali matke, ktorá má pre ne prekvapenie: „Mami? Už sme tu. Kde si?“ Nastalo ticho. „Som v nemocnici. Zrazilo ma auto.““

„Divne“ reagoval, aj keď sa ako prvý dozvedel o smrti svokry. Manželke povedal, že stav jej matky sa zhoršil. Pravdu spoznala až v nemocnici: „Otcovo správanie bolo odpoveďou na traumou. Nebol skrátka schopný zvestovať zlé správy. Videl zomierať tucty, stovky, možno tisícky ľudí. Kto posúdi, čo to s ním urobilo?

Kto posúdi spôsoby, akými sa s tým vyrovnával? V tom čase som už vedela, že trauma nevyzerá vždy tak, ako očakávame“ (s. 187).

Podľa Bonny Reichert (ale potvrdzujú to aj mnohé svedectvá preživších) súčasťou vyrovnania sa s minulosťou je spomínanie: „Otec sa nesnažil nič zatajovať, iba príbehy prispôboval môjmu veku. A možno šlo o niečo viac.

Opätovné rozprávanie tých príbehov mu pomáhalo. Ponáral sa do krajiny zázrakov, svoje nočné mory premieňal na príbehy plné odvahy a víťazstva. Nové spracovanie mu možno prinášalo aj isté uzdravenie – bola to príležitosť zbaviť sa bremena a vďaka prerozprávaniu zreviďovať minulosť“ (s. 42).

ZÁVER

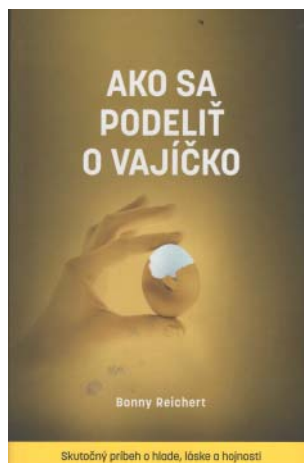
Symbolom knihy je vajíčko. Kým na začiatku si surové mali rozdeliť dvaja mladí vyhladovaní utečenci z pochodu smrti, v závere textu boli okolnosti iné:

„Jedno vajíčko, alebo dve?“ spýtala som sa.

Usmial sa a na zvráskovených lícach sa mu objavili jamky. „A čo sme vo vojne? Nemusíme sa deliť o vajíčko. Dajme si dve““ (s. 281).

PETER SALNER

Bonny Reichert: *Ako sa podeliť o vajíčko. Skutočný príbeh o hlade, láske a hojnosti*. Petit Press 2025, 288 strán, cena 17,90 EUR

NÁVRAT PO OSMDESÁTI LETECH

Vzácný soubor uloupených sefardských textilií se vrací domů

Federace židovských obcí v ČR a Židovské muzeum v Praze umožnily nápravu dávné historické křivdy: Pozoruhodný soubor synagogálních textilií, uloupených nacisty během druhé světové války na území dnešního Řecka, se nyní vrací do země svého původu. Unikátní památku na řeckou židovskou komunitu předali zástupci FŽO a Židovského muzea v Praze 17. února 2026 paní Zanet Battinová, ředitelka Řeckého židovského muzea v Athénách.

Pláštiky na Tóru, pocházející ze Soluně.
Foto ŽMP.

SEFARSKÉ DĚDICTVÍ

Soubor sestává z devětatřiceti synagogálních textilií nalezených krátce po skončení druhé světové války na českém území a předaných do péče ŽMP. V naprosté většině se jedná o předměty sefardské, a to konkrétně o synagogální opony, pláštiky na Tóru a pokrývky na synagogální stůl. Mnohé nesou dedikační nápisy v hebrejštině a ladinu, jazyce používaném sefardskými Židy ve Středomoří, na Balkáně a v dalších oblastech, kde se Židé usazovali po vyhnání z Pyrenejského poloostrova na konci 15. století. Do inventáře sbírek ŽMP byly textilie zapsány v letech 1954–1956 pod souhrnným označením „Balkán“.

Šéfkurátorka muzea Michaela Sidenberg ve své zprávě uvádí, že soubor je na první pohled odlišný od aškenázských textilií typických pro střední Evropu. Nové hlubší zkoumání hebrejských, a zejména ladino nápisů obsahujících typická sefardská příjmení jako Arditti, Saltiel, Allatini, Tiano, Benveniste ad. ukázalo, že předměty pocházejí především ze Soluně. Jeden zvláště dojemný příběh se například skrývá v dedikaci na oponě pro soluňskou ješivu Or ha-Chajim, jež byla darem rodičů truchlících nad ztrátou dvou malých synů.

Na ověřování původu textilií se podíleli specializovaní odborníci z obou

muzeí. Společný výzkum kurátorek Michaely Sidenberg a Anastasie Loudarou pak definitivně potvrdil, že textilie skutečně jsou, jak naznačoval původní předpoklad, severořeckého původu, v převážné většině ze Soluně (Saloniki).

„Tato jedinečná kolekce představuje součást kulturního dědictví židovských komunit v Řecku, které bylo během války uloupeno a odvezeno daleko od domova,“ konstatovala Anastasia Loudarou. „Díky spolupráci s našimi kolegy v Praze se podařilo identifikovat rodiny, synagogy a další židovské instituce, ke kterým poukazují dedikační nápisy. Identifikované textilie jsou tichými svědky tragédie kdysi bohatých a početných židovských obcí.“

Mnohé z textilií pocházejí z období po roce 1917, kdy za velkého požáru byla nenávratně poškozena velká část soluňských synagog, ješiv, rabínských knihoven i archivů. S největší pravděpodobností jde o devocionálně pořízené jako náhrada za zničené rituální vybavení synagog a modliteben. A v neposlední řadě věnované na paměť těch, kdo zemřeli v plamenech nebo během pogromů.

Na rubu části textilií je stále patrné značení černou barvou, které provedli pachatelé. Ti textilie nejprve odvezli do Berlína a odtud je pak v roce 1944 za ne zcela jasných okolností evakovali na území tehdejších Sudet.

OBNOVA PAMĚTI

Pro Zanet Battinová, ředitelku Řeckého židovského muzea, má repatriace velkých osobní i institucionální význam.

„Jsme hluboce dojata a je nám ctí, že jsme měli příležitost spolupracovat s pražskými kolegy na identifikaci a navrácení dědictví nevyčíslitelné hodnoty, které nám připomíná celé rodiny a komunity, vyvražděné v období holokaustu,“ uvádí Zanet Battinová. „Jsme vděční, že se můžeme stát strážci paměti těch, kteří tyto předměty vytvořili. Zavazujeme se, že budeme trvale připomínat jejich příběhy a zprostředkovávat jejich odkaz.“

Ředitelka Židovského muzea v Praze Pavla Niklová rovněž zdůrazňuje význam této spolupráce: „Jsme hrdí a potěšeni, že se nám společně s řeckými kolegy podařilo určit původ tohoto mimořádného souboru. Ráda bych také poděkovala Federaci židovských obcí v České republice, že s námi hledala a našla způsob, jak vrátit tyto cenné předměty tam, kam jediné patří. Jen tam se mohou znovu propojit s židovskou pospolitostí a pouze tam může být v úplnosti doceněn jejich historický význam.“

Předseda Federace židovských obcí v České republice Petr Papoušek při této příležitosti prohlásil: „Navrácení souboru sefardských textilií

vnímáme jako naplnění naší odpovědnosti i morálního závazku vůči komunitám, jejichž kulturní a duchovní dědictví bylo během šoa systematicky ničeno a rozptýleno po celé Evropě. Restituce takovýchto předmětů není pouze administrativním aktem – je symbolem obnovy paměti, důstojnosti a kontinuity židovského života v Evropě.

Více než osmdesát

let poté, co byly uloupeny, se tyto textilie – původně věnované synagogám v Soluni a okolí na památku milovaných blízkých – konečně vrací domů. Vzhledem k míře devastace židovských komunit na území Řecka v období druhé světové války a šoa mají nevyčíslitelnou hodnotu historickou i velký význam pro řeckou židovskou pospolitost v současnosti.“

žmp, fžo

Ředitelka ŽM v Athénách Zanet Battinová.

NA SKLONKU ŽIVOTA

Ukázka z knihy E. E. Kisch. Světové dějiny zuřivého reportéra

V roce 2023 se na německém knižním trhu objevila v pořadí už třetí kniha německo-židovského novináře, spisovatele a filmaře Christiana Buckarda, biografie pražského novináře a „zuřivého reportéra“ Egon Erwina Kische. *Množství detailů, které autor jako zkušený žurnalista dovede shromáždit a vynikajícím literárním způsobem čtenáři zprostředkovat, stejně jako neschematický přístup k životu a textům pražského německy píšícího Žida, okouzlujícího společníka, světáka s auroou revolucionáře a komunisty, to všechno dělá z knihy Egon Erwin Kisch. Die Weltgeschichte des rasenden Reporters mimořádnou událost přinejmenším v kontextu prací o pražské německé literatuře a jejích autorech.* Pod názvem Egon Erwin Kisch: Světové dějiny zuřivého reportéra vyjde kniha v nakladatelství Sefer v překladu Věry Trnkové koncem dubna letošního roku. Naše ukázka je z 27. kapitoly, nazvané Na sklonku života.

V době Kischovy rekonvalescence se konalo historické zasedání Valného shromáždění Spojených národů. Dne 29. listopadu 1947 se většina členských států vyslovila pro rozdělení britského mandátního území Palestiny. Když se ale Valné shromáždění vyslovilo pro rozdělení Palestiny na jeden židovský a jeden arabský stát, vůbec se nehovořilo o Zajordánsku, které Britové vytvořili v roce 1921. Arabové vytvoření židovského státu v části Palestiny odmítli, s čímž se počítalo. Pro rezoluci ale překvapivě hlasoval Sovětský svaz, přestože po desítky let provozoval protisionistickou politiku.

Během jaltské konference ujistil Stalin Roosevelta, že on sám je „prakticky“ stejně jako americký prezident také „sionista“, jenom vidí, že ta záležitost je komplikovaná. Na téže konferenci se ale ukázalo, že Stalinův „sionismus“ pranic nezměnil na jeho antisemitském smýšlení: Židé pro něj byli, jak se vyjádřil v jednom rozhovoru, „překupníci, prospěcháři a paraziti“.

Změnu v sovětském postoji už o několik měsíců dříve avizoval projev vyslance

Sovětského svazu u Spojených národů Andreje Gromyky a diplomatickou cestou ji rovněž připravovali vyslanci Šomer hacair [mezinárodní socialisticko-sionistická mládežnická organizace – pozn. překl.]. Tento posun se nezakládal na Stalinově protibritské strategii, ale na jeho předpokladu a naději, že se socialisticky řízený Izrael nepřidá k Západu, ale k neutrálním státům, nebo dokonce k „lidovým demokraciím“.

Kde byl Kisch toho večera, kdy delegáti Organizace spojených národů v New

Kresba Jiří Stach.

Yorku rozhodli o budoucnosti Palestiny? Určitě seděl u rádia, možná s přítelem Ottou Katzem, a poslouchal přímý přenos z hlasování. Jak se dalo na základě změny sovětského kurzu předpokládat, pro rozdělení Palestiny hlasovala i československá vláda. To byl jeden z těch zřídka-kavých momentů, kdy ministr zahraničí Jan Masaryk, silný zastánce sionismu, který měl oprávněný pocit, že byl degradován na pouhého „přisluhovače“ Sovětů, bez váhání souhlasil s politikou „velkého bratra“ v Moskvě.

Kisch a Otto Katz, který se zasazoval o židovský stát už v Mexiku, nejspíš pocítili po sovětském hlasování podobné ulehčení jako po německém přepadení Sovětského svazu: Konečně stáli Sověti,

a tím pádem všichni komunisté světa na té správné straně dějin.

Přestože se mnozí čeští komunisté židovského původu cítili Stalinovou změnou kurzu spíše zmateni, než nadšeni, nemuseli být zrovna sionisty, aby je jako židovské komunisty rozhodnutí OSN o založení židovského státu nedojalo. Když vyšel v roce 1948 román amerického spisovatele Howarda Fasta o povstání Makabejců *Moji stateční bratři* (česky 1950), požadoval funkcionář americké komunistické strany pro „židovské záležitosti“ Morris Schappes, aby byl spisovatel pro „židovský nacionalismus“ vyloučen z Komunistické strany USA. Jack Stachel, člen předsednictva Komunistické strany USA, o tom ale nechtěl ani slyšet. Schappesovi bez okolků sdělil, že Fastovo vyloučení nepřichází v úvahu! Žid, který v roce 1948 nepocituje žádný židovský nacionalismus, ztratil duši! Tím smetl vyloučení soudruha Howarda Fasta ze stolu.

O tom, jaký postoj zaujímal Egonek osobně, nezávisle na své stranické příslušnosti, k budoucnosti Erec Jisrael, reportér palestinského deníku *Al ha-mišmar* (Na strážní) vůbec nepochyboval. Když se v létě 1947 Kisch od tohoto kolegy dozvěděl, že se v Erec Jisrael zajímají o jeho tvorbu a některá jeho díla byla přeložena do hebrejštiny, měl takovou radost, že inspiroval přítomného hosta k poznámce: „Zuřivému reportérovi je sice hebrejšтина cizí, ale v srdci je s námi. Mluvíme stejnou řečí, řečí srdce.“

Když Kische několik týdnů po hlasování v OSN navštívil komunistický žurnalista z Palestiny, byl Kisch stále ještě pod dojmem radikální změny kurzu Sovětů. Reportéra deníku *Kol ha-am* se zeptal, jak přijalo židovské obyvatelstvo Palestiny sovětské stanovisko. Návštěvník mohl Kische uklidnit, že většina ho přijala s nadšením.

Pro Kische byla změna sovětského kurzu samozřejmě dodatečným ospravedlněním jeho vlastního angažmá. On, Egon Erwin Kisch, měl – až se tomu sám divil – pravdu, když věřil v Sovětský svaz. Nebo si snad sionističtí přátelé, kteří se dříve Kischovu komunistickému angažmá vysmívali, mysleli, že by bez vlivu Sovětů získal plán na rozdělení Palestiny většinu?

Když se soudruh z Palestiny Kische zeptal, jak vidí židovsko-arabský konflikt, Kisch poněkud uhnul. V minulosti dostával často informace o situaci v Palestině, a to i od „důležitých osob“, které se později ukázaly jako nespolehlivé. Proto je při odhadu situace na Předním východě opatrný. Myslí si, že zhodnotit situaci je schopen pouze ten, kdo v Palestině žije. Jen jediná věc se zdála Kischovi i přes tu vzdálenost jasná: „Bez židovsko-arabské spolupráce se problém nikdy nevyřeší.“

Potom položil hostovi nečekanou otázku: „Je to pravda, že mládež v Erec Jisrael je hloupá a hrubá?“ Reportéra otázka značně překvapila, a tak mu Kisch vysvětlil, proč se ptá: Právě četl román Arthura Koestlera *Zloději v noci*. Tam je mládež narozená v Palestině, zejména kibucníci, líčena dost negativně. Hlavní postava Koestlerova románu skutečně popisuje mladé lidi z kibuců jako „provinční“ a „šovinistické“ hebrejské „Tarzany“, kteří se značně odlišují od kosmopolitně orientované generace svých rodičů.

Tady můžeme opět najít „z podstaty naivního“, upřímného Kische: Ano, čte knihy „odpadlíka“ Arthura Koestlera. A poté, co přečetl tenhle sionistický a protistalinský román, zřejmě nevyloučil, že by Koestler mohl podat pravdivý obraz té země. Zjevně poněkud zmatený soudruh mumlal něco o „zdravé a odvážné“ mládeži, která miluje svou vlast. I když se bohužel část mladých kvůli „šovinistické“ výchově vydává „nesprávným směrem“.

Kisch se snažil situaci urovnat a dodal, že Koestlerovi coby spisovatel chybí „charakter“, ale bohužel má v Anglii „velký vliv“. Ale přesto Kisch Koestlerovy knihy čte, mohl si jistě pomyslet host! Stalin možná i dále za Kische myslí, ale četbu si Kisch pořád ještě vybírá sám. Aspoň komunistického reportéra ušetřil diskuse o Koestlerově tezi, že se autentický, svobodný socialismus uskuteční v hebrejských komunách, a nikoli v Sovětském svazu.

Nakonec se reportér zeptal, jestli, a pokud ano, tak kdy hodlá Kisch přijet do Erec Jisrael. Ten ho ujistil, že by Erec navštívil moc rád, aby konečně tu zem spatřil na vlastní oči. Obzvláště ho zajímá Jeruzalém.

Těsné přátelství se vyvinulo mezi Kischem a Rafim Ben Šalomem, mladým

veteránem Hašomer hacair. Ben Šalom byl vyslán do Prahy organizací Bricha (Útěk), aby se staral o ilegální příchod přeživších Židů do Palestiny a řídil ho. Praha byla pro něj ideálním místem. A i poté, co se v květnu 1946 stal Gottwald novým předsedou vlády, zdála se být vláda v některých záležitostech stále ještě překvapivě nezávislá. V červenci 1946 organizaci Bricha legalizovala, a dokonce ji hodlala ve všech směrech podporovat. Gottwald se přitom nedal zastrašit ani protesty mnohých soudruhů, ani tehdejší antisionistickou pozicí Moskvy. A ministr zahraničí Masaryk? Ten hodlal tak jako tak cíle a snahy sionistů všemožně podpořit.

Rafi Ben Šalom patřil ke skupině palestinských Židů, kteří krátce po odhlasování plánu na rozdělení Palestiny v New

Yorku organizovali v Československu nákup zbraní a pašovali je do Palestiny. Jiný způsob neexistoval, protože Britové ovládající Palestinu Židům jakýkoli import zbraní zakázali. Londýn zjevně příliš nezajímalo, že židovské společenství by bez dostatečné výzbroje bylo ztraceno už první den po vyhlášení státu. Proto byla pomoc z Prahy doslova životně důležitá. Češi dali dokonce k dispozici vojenské výcvikové tábory. „Že je to právě moje někdejší vlast,“ psal Max Brod Ruth Klingerové, „která je nejdůležitější oporou a pomocníkem mé nové vlasti, mě nadmíru těší.“

Pro veškeré tyto akce nemohla židovská tajná služba najít nikoho vhodnějšího a zkušenějšího než Ben Šaloma, který se narodil v roce 1920 v Transylvánii. Během druhé světové války propašoval Rafi s přáteli z pověření Šomeru na lodích tisíce Židů ze Slovenska a Maďarska do Erec Jisrael. Ben Šalomově práci

v podzemí pomohlo, že mluvil německy a maďarsky bez jakéhokoli přízvuku, jeho falešné dokumenty vyhlížely důvěryhodně a přispěl i jeho vzhled. Jako blondák s modrými očima neodpovídal antisemitské představě o tom, jak má Žid vypadat. V roce 1948 se Rafi Ben Šalom stal konzulem a později prvním tajemníkem izraelského vyslanectví v Praze. To byl začátek jeho dlouhé diplomatické kariéry, kterou občas přerušovala jeho práce v továrně na plasty v kibucu Ha Ogen.

Kisch, „Jehudi tov“, tedy „dobrý Žid“, byl mladému kibucníkovi „věrným přítelem“. Ben Šalom, který tehdy psal vzpomínky na životu nebezpečné záchranné akce v Maďarsku, o tom nejspíš s Kischem mluvil. A Kisch jistě věděl i to, že jeho mladý přítel je vedoucí Brichy, která sídlila v Praze. Snad pozval Kisch své dva přátele Jana Masaryka a Rafiho Ben Šaloma společně do svého bytu, a tak se sám informoval o izraelsko-československé spolupráci. Každopádně Kisch měl k mladému muži obrovskou důvěru. Při posledním setkání se Ben Šalom nepřekvapivě Kische zeptal: „Proč nepřijedeš do Erec Jisrael? Právě ty bys měl tu zem a její výstavbu vidět a všechno popsat!“

Kisch mu odpověděl pozoruhodně upřímně: „Abych řekl pravdu, mám z toho trochu strach. Nechtěl bych být dalším Andrém Gidem. Zrovna touhle zemí bych byl nerad zklamán.“

Pozdní a zároveň dojemné doznání: *jedno* otrěsné zklamání, *jedna* zničená iluze – to Kischovi stačilo. To už nechtěl zažít. Nechtěl se znovu octnout v situaci, kdy by musel v zájmu nějaké věci opět zradit povinnost k pravdě, kterou sám sobě uložil. Na druhé straně nechtěl jako André Gide psát pravdivě o smrti jedné krásné iluze. Co kdyby jej Erec Israel zklamal a on měl psát o nějakých opravdu negativních stránkách tamějšího života? To zaručeně nechtěl. Raději se té cestě vzdá a bude se i nadále oddávat iluzím o Erec Israel v Praze, iluzím nanejvýš maličko zkaleným Koestlerovým románem *Zloději v noci*. Podobně to asi viděl i přítel Otto Katz, který velice intenzivně zpovídal Stefana Heyma a jeho přítelkyni po jejich návratu z Izraele. Posléze se s „dva tisíce let starým úsměvem“ omluvil: „Starej Žid,“ řekl tiše. „Promiňte mi mou zvědavost. Bylo by úžasné, kdyby tu byla naděje...“

JEJÍ VÝZNAM UKÁŽE ČAS

Ohlédnutí za péčí o židovské památky v roce 2025

Na počátku letošního roku bychom se rádi poohlédli za událostmi roku minulého a shrnuli, co vše se podařilo uskutečnit v oblasti péče o židovské památky v majetku Židovské obce v Praze a Federace židovských obcí v ČR, která pro záchranu židovských památek založila roku 2004 Nadační fond Zecher. Rok 2025 byl ve znamení pokračujících oprav, příprav rekonstrukcí a systematické péče o synagogy i židovské hřbitovy napříč Českou republikou. I v uplynulém roce se na několika místech podařilo posunout jejich obnovu o důležitý krok dál.

SYNAGOGY

Mimořádně zajímavý objev přinesly práce ve středočeském Neveklově, kde díky spolupráci fondu Zecher a města probíhá oprava místní synagogy. Loni se uskutečnilo restaurování stropu a malířské výzdoby, odvlhčení základového zdiva a odtěžení podlahových vrstev. Při opravách byl nalezen základ původní centrální bimy.

V Ledči nad Sázavou se podařilo opravit střechu synagogy. Synagoga prošla celkovou rekonstrukcí v letech 1996–2000, ale v poslední době byly nutné opravy. V Batelově pokračovalo projektování celkové obnovy synagogy, projekt v péči Zecheru dlouhodobě podporuje Kraj Vysočina. V Nové Cerekvi byla opravena fasáda a střecha synagogy a byl instalován nový zabezpečovací systém, a to za podpory Ministerstva kultury ČR.

HŘBITOVY

Neméně rozsáhlé aktivity se týkaly péče o židovské hřbitovy. Židovský hřbitov v Nečtinách v Plzeňském kraji utrpěl ve druhé polovině 20. století značné škody v důsledku působení totalitních režimů. Původní kamenná ohradní zeď byla rozebrána a areál tak přišel o své jasné vymezení. Ve spolupráci s organizací European Jewish Cemeteries Initiative (ESJF) se podařilo vybudovat novou ohradní zeď, jejíž původní základy byly nalezeny při terénním průzkumu. Současně vznikla nová vstupní brána a před vstupem byla instalována informační tabule.

Ohradní zdi byly ve spolupráci s ESJF a Česko-německým fondem budoucnosti (ČNFB) obnoveny či opraveny ve Slavkově, Mladé Boleslavi, Úsově, Přehořově, Hořticích a Nosetíně.

Město Prostějov podpořilo realizaci nového oplocení tamního židovského hřbitova a zároveň se podílelo na repasi truhlářských prvků obřadní síně. Opravy obřadní síně proběhly také v Telči.

Během roku probíhalo také restaurování náhrobků. Ve Zběšičkách se ve spolupráci s Jihočeským krajem obnovovaly náhrobky ve čtyřech etapách v letech

Nosetinský hřbitov. Foto Veronika Holanová, 2024.

2010, 2021, 2023, 2024, práce skončila v loňském roce. Významná dotace umožnila dokončení záchranu epitafů i reliéfní výzdoby náhrobků, které jsou často zdobeny motivy židovské symboliky. V předchozích letech byly opraveny obvodová zeď a hřbitovní domek.

Restaurovatelské práce probíhaly také v Kovářově, Brandýse nad Labem, Dolní Lukavici, Miroticích, Košetcích, Čermovicích, Protivíně, Nové Bystřici, Golčově Jeníkově, Polné, Pardubicích, Písku, Prudicích, Liběšicích, Litomyšli, Habrech, Rychnově nad Kněžnou, Neznašově, Jindřichově Hradci, Všerubech. Zvláštní pozornost si zaslouží starý židovský hřbitov na pražském Žižkově ve Fibichově ulici, kam se ze starého hřbitova v Josefově podařilo navrátit původní náhrobky.

Většina projektů je dlouhodobá a jejich význam se ukazuje až v čase. Patří k nim například postupná obnova hřbitova v Křinci, kde sehrál důležitou roli dar potomků zakladatele hřbitova Eliáše Hellera, rodiny Heller-Mautnerových, kteří na své česko-židovské kořeny nezapomínají ani po téměř 180 letech.

DOKUMENTACE

Dlouhodobý záměr Matany je také dokumentace židovských hřbitovů. Výsledky dokumentace jsou publikovány na webu: <https://pamatky.kehilaprag.cz>, tak aby byly přístupné jak potomkům židovských rodin, tak genealogům. Vytvořená dokumentace umožňuje potomkům dohledat místa posledního odpočinku svých předků. Díky pravidelné podpoře Česko-německého fondu budoucnosti dokumentační práce pokračovaly v Přistoupimi, Divišově, Dobrušce, Benešově, Košetcích, Hostomicích a na starém židovském hřbitově na Žižkově.

NOVÝ ŽIDOVSKÝ HŘBITOV V PRAZE-OLŠANECH

Na Novém židovském hřbitově v Praze se zároveň připravovala další fáze označení neoznačených hrobů z let 1939–1945. Současná prázdná místa jsou bolestným svědectvím přerušovaných rodinných linií během holokaustu. Na tomto kroku se zásadně finančně podílel dlouholetý mecenáš židovských památek Pavel Chabr. Souběžně díky podpoře Magistrátu hlavního města Prahy a městské části Praha 3 pokračují opravy náhrobků v jednotlivých sektorech hřbitova.

Průběžně byla rovněž aktualizována část fotografií a hesel v naší zmíněné online databázi památek. Každodenní realitu pak tvoří nekončící běžná práce – sekání trávy, prořezy stromů, odstraňování břečťanu. Právě tyto drobné a opakující se úkony jsou nezbytně nutné, avšak časově i finančně velmi náročné.

Všechny tyto dílčí úspěchy by nebylo možné uskutečnit bez spolupráce, podpo-

Přenesené náhrobky ze Starého židovského hřbitova v Josefově na Žižkovském hřbitově. Foto D. Polakovič.

ry a vstřícnosti mnoha partnerů, institucí, měst, obcí i jednotlivých dárců. Patří jim za to naše velké poděkování.

V případě jakéhokoli dotazu nás kontaktujte na e-mailu: sbh@matana.cz. Přispět můžete na účet 1936566399/0800, do poznámky laskavě uveďte: dar a lokalitu.

ELIŠKA PŘEBOROVSKÁ, Matana, a. s.

IZRAEL: O Epsteinovi a hokejstech

Sledujete-li dění v Izraeli, musíte uznat, že přes zimu se nic zásadního a definitivního nestalo. Příměří v Pásmu Gazy vstoupilo do druhé fáze (viz lednový *Rch*). Jenže odzbrojení Hamásu, základní podmínka pro úspěch příměří i rekonstrukci Gazy, je stále „v luftě“. Jako by na tom Turecku, Kataru, Egyptu a dalším ručitelům dohody až tak moc nezáleželo.

Premiér Netanjahu byl v únoru poiksté ve Washingtonu, ale prezident Trump po setkání řekl jen, že bylo „produktivní“. To lze vnímat jakkoli. I tak, že Trump měl zrovna dobrou náladu.

O útoku USA na Írán se stále spekuluje, tak jako o svržení režimu ajatolláhů. Uzavře Teherán pod tlakem novou a účinnou jadernou dohodu s USA? Či se bude držet svého hesla, že raději zvolí válku, než by se jaderné technologie vzdal?

Ale dvě zajímavá témata přiletěla shůry. Zaprvé. V USA byly zveřejněny velké pasáže spisů z vyšetřování Jeffreyho Epsteinova. Epstein (1953–2019) byl miliardář, obchodník, usvědčený pedofil, muž stýkající se s globálními elitami, jimž zajišťoval přísun mladých dívek. A také Žid, což jeho kauzu – i když až posmrtně – posunuje i do rubriky „židovské konspirace“ a činí ji zajímavou pro Izrael.

Zadruhé to byly zimní olympijské hry. To je sice téma, jež se s Izraelem nikdy nespojovalo, ale teď už trochu ano. Ne snad, že by jeho sportovci měli šance na medaile. Ale v době, kdy ve světě roste odpor vůči Izraeli kvůli válce s Hamásem v Gaze, slouží každé jeho vystoupení na světové scéně jako lakmusový papírek. A též proto, že Rusům, kteří kvůli agresi na Ukrajině na olympiádu jako národní výprava nesmějí, se otevírají vrátka skrze jiné státy včetně Izraele.

NĚCO JINÉHO NEŽ PROTOKOLY

Začneme Epsteinem. Materiál z pera Grace Gilsonové vydal web Times of Israel. Nápočvedný je už titul: *Zveřejnění poslední várky Epsteinových spisů rozpoutává vlnu antisemitických konspirací na internetu*.

Je to důležité a zároveň nesnadné téma. Nesnadné v tom smyslu, že ho nelze od-

být jako lež či výmysl antisemitů. Jako třeba *Protokoly sionských mudrců*. Ne, toto je zcela jiná liga. To, že Epstein v korespondenci používal židovské narážky (gójové), že jeden svůj bankovní účet nazval Baal (podle starověkého boha) a že mezi jeho kontakty patřil izraelský premiér Ehud Barak, vede dost lidí k závěrům, že na tom může něco být. A to je živná půda pro rozvíjení konspirací všeho druhu.

Epstein se činil dlouho, aktivně a měl skutečně široké kontakty překračující světónázorové i sociální škatulky, etnika či

Vlajkonoši izraelského týmu: Marija Senjuková a Jared Firestone.

náboženská vyznání. Ve zveřejněných spisech si tak přijde na své kdokoli. Levičáci (je zmíněn Trump), pravičáci (je zmíněn Clinton), odpůrci Ruska (Putin je zmíněn tisíckrát, což prý dokládá, že Epstein byl putinofil).

Gilsonová cituje Mika Rothschilda, spisovatele zkoumajícího antisemitické konspirační teorie. A ten říká: „Ať už je vaše konspirační teorie jakákoli, ve spisech něco najdete.“ Výsledkem je tedy jakási samoobsluha. Pro Varšavu jsou zmínky o Putinovi zajímavé natolik, že polský premiér vyzval k vyšetřování. Pro antisemity je nejzajímavější židovská linka a té se chopili „tvůrčím“ způsobem.

Například Candace Owensová, afroamerická konzervativní komentátorka, se

nechala na webu YouTube slyšet: „Je to rasistický pohled, že jsme gójové, tedy dobytek, který má být nahnán do stáda a ovládaný.“ A na síť X napsala: „Vládnou nám satanští pedofilové pracující pro Izrael. Stojíme proti synagoze Satana.“

Skupina Nexus Project, zabývající se ochranou proti antisemitismu, konstatuje: „Epsteinovy spisy jsou skutečné. Antisemitismus, který podněcují, je též skutečný. Ale té druhé části se nevěnuje téměř žádná pozornost.“

Již zmíněný Mike Rothschild to shrnuje: „Není to jako sionští mudrci sedící v temné místnosti a rozhodující o osudech národů. Je zřejmé, že Epstein byl středem gigantického spiknutí. Ale není za tím ideologie. Nemá to nic společného s judaismem, ale s chamtivostí a zvráceností.“

RUSKA VLAJKONOŠKOU IZRAELE

Ted' se přesunme do Itálie na olympijské hry. Při jejich zahájení v Miláně mnozí v publiku na izraelskou výpravu pískali či bučeli. Ale odpor nebyl tak velký, aby vydal na samostatné texty v izraelských médiích, spíše na krátké odstavce.

Ale když jsme byli u židovských konspirací, nabízí se jedna sportovní, hokejová. Na Times of Israel vyšly texty o izraelské účasti na ZOH, ale též o židovských sportovcích ve výpravách favoritů, hlavně americké a kanadské. Zmiňuje šest osobností, z toho pět hokejistů. A víte, co na tom může být nejzajímavější?

Mezi tyto židovské sportovce patří brankář amerických hokejistů a brankářky hokejistek USA a Kanady. A teď řekněte sami. Je to nor-

mální? Odpovídá statistické pravděpodobnosti, aby tři hokejoví brankáři ze zámoří byli Židé? Byl by v tom čert, aby tu nešlo o nějakou konspiraci. Ale média se toho zatím nechytla.

Samotný Izrael vyslal výpravu devíti olympioniků a jedné paralympioničky. Co na ní bylo nejpозoruhodnější? Vlajkonoškou výpravy byla dvacetiletá krasobruslařka Marija Senjuková, Ruska s izraelským pasem. Krasobruslení nemá v Izraeli zázemí, v praxi to tedy řešila tak, že trénovat jezdila do Moskvy, ale na hry jela s izraelskou výpravou. Pro Rusko to může znamenat, že země, která už čtyři roky na OH nesmí (pouze jednotlivci jako „neutrálové“), tak nepřímo získala pozici vlajkonošky. I toto patří k dnešnímu světu. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

RIZIKO PRÁZDNOTY ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Ve Valašském Meziříčí na Vsetínsku proběhne festival Chaverut – Přátelství, který je věnován Izraeli. Letos se bude konat 22. ročník. Na programu jsou přednášky a besedy, festival potrvá do poloviny března. Židovská komunita má v historii města své místo. V době, kdy ve Valašském Meziříčí fungovala synagoga, se tam k židovskému náboženství hlásila čtyři procenta obyvatel. Židé měli také podíl na rozvoji města, rodina Reichova zde založila sklářskou tradici, rodina Kohnova továrnu na ohýbaný nábytek. (Metro.cz, 2. 2.)

■ ■ Pečoval o tradici břevclavského loutkového divadla, zasadil se o využití synagogy pro kulturu města, stál za sepsáním řady publikací, jejichž témata vycházela z Břeclavi. Patriot, badatel a autor

Jaroslav Zika zemřel v pondělí 2. února ve věku 84 let. Zprávu přinesla břevclavská radnice. Ještě v závěru loňského roku vyšla Jaroslavu Zikovi publikace *Skryté významy břevclavské židovské obřadní síně*. Finančně ji podpořilo město, o vydání se postarala Městská knihovna Břeclav. (Břeclavský deník.cz, 3. 2.) ■ ■ Dne 27. ledna jsme si připomínali Den obětí holokaustu. Tématu holokaustu se věnuje také film, nejen světový, ale také československý a český. Nový díl pořadu *Klapka* se zabývá několika tuzemskými filmy zachycujícími tuto tragickou kapitolu světových dějin. Slavný film *Obchod na korze* Jána Kadára a Elmara Klose z roku 1965 sleduje dění v roce 1942, kdy fašistická vláda Slovenského štátu přijímá norimberské zákony. Hudbu k filmu napsal Zdeněk Liška, ve filmu nicméně zazní také židovská píseň Oyfn Oyvn Zitst A Meydl. Válečné drama Vojtěcha Jasného *Přežil jsem svou smrt* z roku 1960 zachycuje vyprávění boxera Tondy Majera, vězně z tábora smrti. Hudbu k němu složil Svatopluk Havelka a odráží ponurou atmosféru filmu. Třetím výrazným snímkem o holokaustu je film *Dita Saxová* o těžkém vyrovnávání se s traumatem z holokaustu a hledání nového života po tragédii. V hlavní roli exceluje Krystyna

Mikołajewska, rezie se ujal Antonín Moskalyk. Hudbu složil Luboš Fišer. (ČRo – Vltava.cz, 5. 2.) ■ ■ Obyvatelé Ústí nad Labem se stále mohou zapojit do nákupu dalších Kamenů zmizelých, které budou instalovány na území města. Sbírkou, kterou vyhlásilo město v roce 2024, není časově omezena a stále probíhá. Zájemci mohou své příspěvky v libovolné výši posílat na bankovní účet 1312604350297/0100.

(Blesk, 9. 2.) ■ ■ „Loučení s d'áblem je také loučení a přináší smutek a riziko prázdnoty. To musím vědět (,vědět' může být i podvědomí, které to možná zpracuje lépe), když se k tomu rozhodnu. Protože pak je třeba přestat soudit a začít naplno rozumět člověku, s nímž se hodláme smířit, a nakonec mu odpustit. Člo-

věka nelze redukovat na jeho chyby. Dobré je začít u sebe. Teď udělám odbočku, která není sklerotická, původně to měl být začátek: Liberec byl za první republiky označován jako ‚Paříž Československa‘. Česko-německo-židovská komunita přispívala k rozkvětu města. Až přišli nacisti a ti vyhnali Čechy a zlikvidovali Židy. Po válce vtrhly do Liberce Revoluční gardy s páskou RG (= rabovací gardy) a zlikvidovaly Němce a v Liberci chcíp pes.

Město neobživlo po dlouhou dobu. Po roce 1989 se začalo zvolna probouzet. Byli to Němci a Židi, kdo navrhli postavit Stavbu smíření, Čechům nezbylo po neochotných tancích než se přidat. Tak vyrostla unikátní stavba sdružující knihovnu a synagogu, která se stala jednou z dominant vzkvétajícího města. Nikde jinde jsem se s takovou ochotou ke smíření nepotkal a je mi to líto,“ říká Radkin Honzák v článku Smíření a odpuštění. (Přítomnost.cz, 9. 2.) ■ ■ Václav Fred Chvátal se bezmála 25 let věnuje průzkumu starých židovských hřbitovů – kartografií, fotodokumentací, prepisům a překladům

hebrejských epitařů na náhrobcích i záchráně míst. Během své práce zdokumentoval množství hřbitovů v celé České republice i v zahraničí. Jádrem jeho činnosti je fotodokumentace náhrobků a následné přenesení dat z fotografií do databáze. „Největší překážkou naší práce je čas. Kamenné náhrobky postupně zvětvávají a jednou přijde den, kdy budou informace na nich zaznamenané nenávratně pryč. Proto je tak důležitá jejich digitalizace,“ říká Chvátal. Samotnému mapování v terénu se věnuje hlavně na jaře a na podzim. V létě a v zimě zpracovává sebraná data a také přednáší. (ČRo – Plzeň.cz, 11. 2.) ■ ■ Plastika *Ukradené domovy* bude nejprve předvedena veřejnosti v rámci pietní akce u příležitosti odhalení Kamenů zmizelých, následně bude převezena k židovskému hřbitovu. Byla pojata jako připomínka zmizelých kladenských občanů v době holokaustu. Klíče, ze kterých je vytvořena, byly nasbírány mezi kladenskými občany na základě výzvy studentů Gymnázia Kladno v roce 2024. Plastiku podle návrhu Anny Filipové (v době přípravy plastiky studentky gymnázia) vyrobili studenti SOŠ a SOU, Kladno, Dubská. (E-Kladensko.cz, 13. 2.) ■ ■ Židovské muzeum v Praze (ŽMP) dokazuje, že kultura může být přístupná všem. Po téměř dvou letech úspěšného pořádání senzorických koncertů pro děti se specifickými potřebami rozšiřuje svou nabídku o koncerty zaměřené na osoby s demencí. Úvodní koncert se uskuteční v pondělí 16. března od 17 hod. v Maiselově synagoze. ŽMP tak ve spolupráci s Českou alzheimerovskou společností (ČALS) přináší jako první česká instituce svého druhu kulturní zážitek přizpůsobený potřebám této cílové skupiny. Senzorické koncerty mají na rozdíl od běžných hudebních vystoupení několik specifíků. Posluchači se zde mohou volně pohybovat a různě projevovat dle libosti, aniž by se museli obávat, že budou vyrušovat. K dispozici jim jsou křesla, sedací vaky i odpočinkové zóny. Osvětlení je tlumené, aby prostředí působilo bezpečně a klidně. V ŽMP akce probíhají v prostorách Maiselovy synagogy, která nabízí bezbariérový přístup a možnost snadné úpravy interiéru. (Pro kulturu.cz, 18. 2.) (jd)

Václav Fred Chvátal. Foto Arnika.

LŮČIME SA S JOEM VESELSKÝM

Trnavský rodák zomrel v Írsku v 107 rokoch

Nestáva sa často, aby írsky premiér Micheál Martin spomínal Slovensko a slovenského občana. Naposledy sa tak udialo 25. januára 2026, keď predniesol prejav pri príležitosti spomienkového dňa obetí holokaustu v Kráľovskej nemocnici Kilmainham pred zástupcami írskej židovskej komunity. Zaciťujem úvodné slová z jeho prejavu:

Vážení hostia, dámy a páni,

Je mi veľkou ct'ou, že som bol dnes pozvaný prehovorit' na Deň pamiatky obetí holokaustu v Írsku. Obzvlášť je mi ct'ou s pokorou zdieľať túto miestnosť s ľuďmi, ktorí prežili

holokaust, ako aj s ich rodinami, vrátane tých, ktorí nás tento rok, žiaľ, opustili.

Bolo by odo mňa nedbalé nespomenúť a nevzdať hold najmä zosnulému Joeovi Veselskému, ktorý nedávno zomrel ako najstarší muž Írska. Joe, protinacistický odbojár a preživší holokaustu, priniesol svoj príbeh o hrdinstve a schopnosti prežiť do Írska, kde vo svojom novom živote vo svojej novej vlasti prispieval našej spoločnosti mnohými spôsobmi, a to aj ako oddaný podporovateľ a donedávna aj účastník tohto pamätného národného podujatia.

JOZEF WEISS

Meno Joea Veselského, ktorého spomínal írsky premiér, sa spája s mnohým adjektívami. Bol najstarším mužom žijúcim v Írsku a rovnako aj najstarším Slovákom, pravdepodobne bol aj najstarším preživším holokaustu, najstarším aktívnym účastníkom SNP aj najstarším odbojárom a napokon stal sa aj najstarším absolventom dublinskej univerzity Trinity College. Bakalársky titul získal roku 2016 vo veku 98 rokov(!).

Narodil sa 20. októbra 1918 v Trnave a zomrel 3. januára 2026 vo veku viac ako 107 rokov v Dubline v Írsku. Na svet teda prišiel ako druhé dieťa manželov Maxa a Berty Weissových

a jeho pôvodné meno bolo Jozef Weiss. Prežil vo svojom rodnom meste šťastnú mladosť, absolvoval tu základnú školskú dochádzku aj gymnaziálne štúdium. Bol vášnivým športovcom, venoval sa hlavne futbalu a stolnému

Jozef Veselský v roce 1944...

tenisu. Po skončení gymnaziálnych štúdií sa zamestnal v Bratislave ako bankový úradník. V tragickom období nástupu fašizmu a vzniku Slovenského štátu ovplyvnila jeho život rada, ktorú mu dala matka: „Zmeň si religióznu identitu!“ Tak sa z Jozefa Weissa stal príslušník kalvínskej komunity a neskôr

si zvolil aj nové priezvisko – Veselský.

JOZEF VESELSKÝ

Počas Slovenského štátu ho nová identita chránila len čiastočne. Pomohlo mu, že zamestnávateľ ho s ohľadom na jeho dobrú znalosť viacerých jazykov presunul do budapeštianskej pobočky. Rodina Jozefa Veselského mala tragický a zároveň v tom čase pre Židov typický osud, obaja rodičia boli zavraždení v Osvienčime a rovnako skončil aj jeho starší brat Hugo, ktorý pracoval v Starom Smokovci ako lekár – špecialista na pľúcne choroby. O tragickom konci svojich blízkych sa

Jozef Veselský dozvedel počas jarných mesiacov roku 1944, keď sa stretol so svojim trnavským spolužiakom, Fredom Wetzlerom (na gymnáziu sedeli spolu v jednej lavici). Nedá mi a uvediem na tomto mieste, ako charakterizoval Veselský svojho spolužiaka: „Fredo (Wetzler) bol fajn kamarát, slušný človek, ale ako futbalista nestál za veľa.“

Na jeseň 1944 vypuklo na území stredného Slovenska ozbrojené povstanie (SNP) proti bratislavskej vláde a nacistom. Obnovila sa Československá republika. Reakciou Veselského

bol odchod do Banskej Bystrice, kde sa prihlásil ako dobrovoľník do armády. Aktívne bojoval proti nacistom. Neskôr bol poverený úlohou prepašovať chybné vysadeného sovietskeho dôstojníka na povstalecké územie. Po potlačení SNP musel žiť v ilegalite, podrobnosti o jeho osudoch až do oslobodenia nepoznáme.

Od jari 1945 žil Jozef Veselský životom bežného človeka. Pracoval na Povereníctve priemyslu a obchodu, oženil sa, do rodiny mu pribudli dve deti, Peter (1946) a Katarína (1947). Do osudu rodiny silne zasiahol komunistický prevrat vo februári 1948. Veselský sa o politiku hlbšie nezaujímal. Postrehol však, že v jeho okolí ľudia zo dňa na deň „miznú“.

JOE VESELSKY

Varovným signálom sa stala domová prehliadka v jeho byte, počas služobnej cesty. Reakciou bola emigrácia, rodine sa podarilo vycestovať do Švajčiarska. Ich pôvodným cieľom bola Austrália, ale počas dlhého čakania na víza dostali ponuku usadiť sa v Írsku. Akceptovali ju a od roku 1949 žijú v írskom Dubline, občianstvo získali v roku 1952. V novej vlasti sa Veselský úspešne etabloval ako obchodník. Verejnosti sa stal známym ako zakladateľ a čestný predseda írskej stolnotenisovej federácie a tréner národného mužstva. Mal

mimoriadny prehľad o európskych aj zámořských hráčoch, s mnohými mal osobné kontakty. Stal sa nespochybniteľnou športovou autoritou.

Prežil dlhý a bohatý život, ostal skromný,

hlásil sa k svojim koreňom. Po zmene režimu v roku 1989 sa aj slovenská verejnosť útržkovite dozvedela o jeho osudoch. Popri zahraničných oceneniach za činnosť v odboji sa stal aj nositeľom slovenských štátnych vyznamenaní.

Hlbší pohľad na osudy Joea Veselského priniesol televízny film slovenského režiséra Martina Móžera Neobyčajný Joe, ktorý bol vytvorený v roku 2019 za aktívnej spoluúčasti vtedy 101ročného Veselského.

JARO FRANEK

...a na jednom z posledných snímků.

Helena Ulbrechtová FENOMÉN KRYM

■ Na stránkách nakladatelství Academia v Praze (www.academia.cz) je zdarma ke stažení publikace z edice Strategie AV21 / Anatomie evropské společnosti, již připravuje Akademie věd ČR.

Celý názvem se jmenuje *Fenomén Krym. Po stopách paměti antických mýtů i válečného násilí* a ukazuje historický a literární topos Krymu v interkulturních souvislostech. Na území poloostrova se od antiky do konce 18. století vystřídaly různé etnické skupiny s různými konfesemi; přitom neustále přitahoval pozornost okolních mocností, od 9. století se dostal do zorného úhlu Kyjevské Rusi. Autorka do knihy zahrmla i pojetí Krymu v literárních souvislostech, pozornost věnovala např. tomu, jakou úlohu hrál v poezii Osipa Mandelštama.

Jiří Weil

MAKANNA, OTEC DIVŮ

■ Román *Makanna, otec divů* poprvé vyšel na přelomu zimy a jara 1946. Weil toto dílo, jež se odehrává většinou ve Střední Asii, psal již v prvních letech okupace a mělo vyjít v roce 1941 pod jménem Weilova přítele Pavla Vyskočila, jehož však nacisté roku 1941 zavraždili. Literární historička R. Grebeníčková o něm napsala: „V románě *Makanna, otec divů* si Weil svou centrální otázku – jak rozlišit mezi klamným a neklamným, mezi iluzí, lží, podvodem, předstíráním, a mezi autentickou povahou věcí a lidí, když je pravé a falešné v normálním běžném zacházení přece k nerozeznání slito? – dosloví, uvědomí, zformuluje a naplno otevře.“

Vydalo nakl. Triáda v Praze roku 2025 jako šestý svazek *Spisů Jiřího Weila*. Edičně připravila Andrea Pišánová. 344 stran, dop. cena 449, v e-shopu nakladatelství 399 Kč.

FESTIVAL VĚČNÁ NADĚJE

■ Od února do listopadu se koná již 9. ročník festivalu Věčná naděje. Základ jeho programu tvoří díla terezínských autorů Viktora Ullmanna, Gideona Kleina, Hanse Krásky či Pavla Haase, a kromě nich zaznívájí skladby dalších českých i světových mistrů – od Gustava Mahlera až po současné autory. **Program na jaro:**

■ 7. 3. od 19.30, Španělská synagoga (Praha 1): Uslyšíte skladby P. Haase, V. Ullmanna, E. Schulhoffa, ale také Rudolfa Frimla; na závěr zazní světová premiéra vítězné skladby festivalové soutěže.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Účinkující: Tenorista Jan Petryka, klavíristka Johanna Haniková a členové vídeňského kvarteta Ineo.

■ 23. 3. od 19.30, Libeňský zámek (Praha 8): Skladby V. Ullmanna a P. Haase doplní *Pohádka o dlouhé touze* Josefa Bohuslava Foerstera, *Rhapsody in Blue* George Gershwina a *Bugatti step* Jaroslava Ježka. Účinkují: barytonista Petr Matuszek a klavírista Jiří Knotte.

■ 12. 4. od 18.30, Uhelný mlýn v Libčicích nad Vltavou: V bývalém industriálním prostoru zazní *Smyčcový kvartet F dur* Maurice Ravela a *Smyčcový kvartet č. 5* Emila Františka Buriana. Následuje *Smyčcový sextet D dur* od Ericha Wolfganga Korngolda. Hrají členové souboru Pavel Bořkovec Quartet a jejich hosté.

■ 22. 4. od 19.30, Jeruzalémská synagoga (Praha 1): Jewish Chamber Orchestra Mních pod vedením Daniela Grossmanna přiváží do Prahy singspiel *Mendele Lohengrin*, dílo inspirované povídkou Henricha Yorcka-Steinera z roku 1898.

Více informací a vstupenky získáte na stránkách www.vecnanadeje.org.

MUZEUM BEZ HISTORIE

K nové stálé expozici v MP

Čtenáři *Rch* už asi zaznamenali výtky, které v současné době směřují na adresu nové stálé expozice v Muzeu Prahy (MP). Právem je kritizována, neboť návštěva tohoto muzea v současné době skutečně připomíná spíše procházku

lunaparkem. Zcela chybějí autentické historické předměty (či fotografie, dokumenty, obrazy atd.) a nahradily je podivné animace. Oblíbený model Prahy od Antonína Langweila byl rozporcován a jeho části uzavřeny ve skleněných válcích, které vrhají odlesky, takže orientace v pražských čtvrtích není usnadněna, naopak ztížena. (Přitom právě na tomto místě by se animace jako doplnění modelu hodila, vzpomeňme na někdejší čtyřminutový průlet ulicemi Starého Města, jež nechalo zhotovit právě

toto muzeum a který byl k vidění roku 2015 v Maiselově synagoze.)

Celou bohatou židovskou historií Prahy v nové expozici zastupuje jednak Židovské Město před asanací na Langweilově modelu, v novém aranžmá však špatně viditelné, a pak jeden z panelů, na nichž animací ožívají různí obyčejní obyvatelé Prahy kolem poloviny 19. století. Vlastně spíše obyvatelky: šlechtična, bohatá měšťanka a její služebná, řádová sestra alžbětinka a Židovka (mužskou populaci zastupují řezník a válečný veterán). Židovka klade kamínek na náhrobek na Starém židovském hřbitově (jenž tvoří kulisu) a pak tatáž rozsvěcuje chanukové světlo. Na panelech, které se nacházejí v

naprosto temném sále, jsou opravdu minimalistické, několikrátkové texty; ten se Židovkou zmiňuje reformy Josefa II., které Židům umožnily opustit ghetta, a chanukový svícen je vysvětlen jako symbol naděje a vzdoru. To je vše.

Animované postavy připomínají hrdiny kreslených

snímků z produkce Walta Disneyho (třeba veterán napoleonských válek je ztvárněn jako pohledný mladík, který nonšalantně posedává na Krocínově kašně).

Totální absenci dobových artefaktů různé povahy, které muzeum ve svých depozitářích a archívech vlastní, vysvětluje ředitel Macek jako snahu nepřehlcovat návštěvníky fakty a historii jim zpřístupnit jiným způsobem, ideálně pomocí animací a „příběhů“, srozumitelných především dětem (jako by nedokázaly vnímat skutečný svět). Jenže kvalitní městská muzea (např. ve Vídni či pařížský Carnavalet) se moderní technice sice nevyhýbají, ale používají ji jako doplnění expozice, nikoli jako hlavní náplň. Tato muzea dokazují, jak jsou autentické exponáty zásadní, a v časech rozvoje AI ještě zásadnější. O to více dnes platí, co tvrdí znalci, že jen autentické artefakty dokážou navozovat asociace a vytvářet spojení mezi určitou dobou a naší existencionální pamětí. Nová expozice MP jako by popřela smysl vlastní instituce, jako by historii města a jejich obyvatel vůbec neuznávala za hodnou skutečné poctivé prezentace v historickém a kulturním kontextu a nahradila ji popiskami k líbivým animovaným výjevům. (am)

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ Ve středu **11. března** zavítá na obec **Ivan Fila**, filmový režisér, scenárista, fotograf a spisovatel, mj. i autor knihy *Muž, který stál v cestě* o Františku Kriegelovi či nedávno vydaného románu *Tisíc očí*, rodinné ságy, mapující období od druhé světové války až do současnosti.

■ V úterý **24. března** přijde na Kávu **Karel Šíp**, scenárista, basketarista, zakladatel kapely Faraon a autor stovek písňových textů, jenž dvacátý rok moderuje v České televizi svůj pořad Všechnopárty.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE**Kulturní program**

■ 5. března, 18.00, Kino Ponrepo, Bartolomějská 11, P 1: **Kino Jidišland: Dybuk**. U příležitosti 120. výročí založení Židovského muzea v Praze vás zveme na filmový cyklus „Kino Jidišland“, který představí jidiš kulturu jako živý zdroj umělecké inspirace. Program propojí předválečné filmy, přibližující zaniklé světy východoevropských židovských komunit, a současné snímky. Film *Dybuk*, natočený na motivy divadelní hry S. Anského *Mezi dvěma světy*, vypráví příběh démona, který se po nevydařeném magickém rituálu zmocní těla mladé dívky. Režie: Michał Waszyński. Film uvede hebraistka Karolína Kašeová. Jazyk: jidiš, s anglickými a českými titulky, 125 min. Vstupenky lze zakoupit on-line na webových stránkách kina Ponrepo nebo v jeho pokladně.

■ 19. března, 18.00, Auditorium OVK, Maiselova 15, P 1, 3. patro: **Workshop s kurátorkou rukopisů Lenkou Uličnou: Ach gott in himmel...!** Dozvíte se, co je jidišdojč a čím se liší od jidiš. Zjistíte také, jakou sílu má písmo – zvláště tehdy, když je posvátné. V navazujícím workshopu si zkusíte vyluštit čtyřverší z unikátního folklorního nálezu z genizy synagogy v Luži. PS: Znalost němčiny se vám bude hodit, ale obejdete se i bez ní. Vstupné 60 Kč.

■ 25. března, 18.00., Maiselova synagoga, Maiselova 10, P 1: **Kulturní odkaz židovských komunit v dnešním Turecku: Izmir**. Židovská přítomnost v Izmiru, jednom z nejstarších měst Středomoří, kdysi známém jako Smyrna, sahá až do starověku. Nebývalý rozkvět za-

KULTURNÍ POŘADY

znamovala zdejší komunita zejména v 17. století, kdy se stala jedním z důležitých kulturních, náboženských a obchodních center sefardských Židů a současně také místem, jež přitahovalo přívržence kontroverzního zakladatele mesianistického hnutí Šabataje Cvi. Večerem s ředitelkou *The Izmir Jewish Heritage Project*, Nesimem Bencoyou, provede šéfkurátorka ŽMP, Michaela Sidenberg. Akce proběhne v angličtině. Vstup volný, rezervace nutná.

■ 26. března, 18.00, Kulturní sál Institutu Cervantes, Na Rybníčku 6, P 2: **Ladino – více než jazyk: O kultuře sefardských Židů** s Nesimem Bencoyou. Ladino, kastilská španělština 15. století obohacená o vlivy arabštiny, hebrejštiny, řečtiny a turečtiny, ale i balkánských a románských jazyků, je prastarým jazykem sefardských Židů. Nesim Bencoya se v přednášce doplněné o hudební a obrazové ukázky podělí o osobní životní i profesní zkušenost a vysvětlí, jakou roli jazyk a s ním spojená kultura sehrávají v současných snahách o uchování židovského kulturního dědictví v tureckém Izmiru. Večerem bude provázet M. Sidenberg, šéfkurátorka ŽMP. Přednáška bude simultánně tlumočena z angličtiny do češtiny. Vstup volný, rezervace nutná.

Více info viz www.jewishmuseum.cz.

MALÝ MEHRIN**Vídeňská 14, Brno**

Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné na ně je dobrovolné.

■ 9. března v 17 hodin: **Komentovaná prohlídka stále expozice**. V březnové prohlídce stále expozice s historikem Jakubem Křížem bude kladen důraz na významné, dnes již poněkud pozapomenuté židovské architekty 19. a počátku 20. století, jejichž dílo zanechalo výraznou stopu v ulicích moravských měst Brna, Olomouce či Jihlavy.

■ 19. 3.: **Hebrejščina s radostí – beseda se Simonou Pöder Innerhofer**. Představíme hebrejštinu od jejich písemných počátků a dotkneme se celého jejího vývoje až k modernímu jazyku. Zaměříme se také na to, jak se hebrejščina používala na Moravě (a to hlavně v 19. a 20. století). Detailněji se podíváme na dílo lékaře Gideona Brechera, hebraisty Moritze Stein-

schneidera a vrchního zemského rabína Richarda Federa.

■ neděle 29. března od 9.00 (MUNI, Komenského nám. 2, sál Sira Rogera Scrutona č. 300): třetí ročník konference **Bílá místa židovské Moravy a Slovenska**, která je přístupná nejen odborné, ale i široké veřejnosti. Podrobný program naleznete na sociálních sítích Malého Mehrinu, konference bude dostupná on-line.

■ 30. března: **Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu**. Vernisáž výstavy, již připravila historička umění Eva Janáčková. Přední izraelský grafik Otte Wallish se narodil ve Znojmě v roce 1906. Studoval na Akademii výtvarných umění ve Vídni, na začátku 30. let si v Praze otevřel vlastní grafické studio a pravidelně spolupracoval s Židovským národním fondem. V roce 1934 se přestěhoval do mandátní Palestiny. V roce 1948 graficky navrhl deklaraci nezávislosti Státu Izrael, dále vytvořil první izraelské známky, mince a podílel se na návrhu znaku izraelské policie. Vedle státních zakázek se věnoval také komerčním projektům – vytvořil několik tisíc plakátů, přičemž některé z nich patří k ikonám grafického designu v Izraeli (viz *Rch* 7/2015).

■ Výstavy: Již jen do **19. března** lze zhlédnout audiovizuální výstavu *Hlasy*, připravenou pomocí AI technologií.

Celý program naleznete na adrese www.malymehrin.cz.

RABÍNSKÝ DŮM**Palackého 3, Plzeň**

■ 8. března od 16.00: Jaro 1939 v Plzni nebylo jen začátkem okupace, ale i obdobím prudké eskalace antisemitismu. Přednáška historika PhDr. Karla Řeháčka, Ph.D., přiblíží málo známé události, které předznamenaly tragický osud plzeňských Židů: tzv. kyselínovou aféru, tragický útok vlajkařů na obřadní síň na novém židovském hřbitově i policejní konfinaci židovského obyvatelstva. Na konkrétních příkladech ukáže, jak se nenávisť šířená ve společnosti rychle proměnila v oficiální represivní praxi. Vstupné 30 Kč.

■ 12. března od 17.00: Co jsou to mikve, proč se zřizovaly a jaký význam měla rituální očista v čisté vodě? Jak se jejich architektura a technické řešení vyvíjely v průběhu dějin a jak vypadají mikve dnes? Přednáška Václava Freda Chvátyla. Vstupné 30 Kč.

Celý program naleznete na adrese www.zoplzen.cz.

PURIM 5786

■ Židovská obec v Praze Vás srdečně zve v pondělí **2. března** od 19.30 na tradiční purimovou veselici. Hlavním bodem programu bude purim špíl reprezentace ŽOP, hudební doprovod zajistí Weiss Family a trio Annamária. Po programu zahraje dechový orchestr Feverband.

Teplý a studený bufet nabídne restaurace Šalom od 18.30. Od 19.30 začne program ve společenském sále a zároveň se občerstvení přesune po dobu programu do 3. patra.

Retro disco ve stylu nultých let ve 3. patře od 21.00 do půlnoci.

■ Vstupenky za 100 a 200 Kč zakoupíte v pokladně ŽOP, v kavárně Na Balkóně a v sekretariátu Lauderových škol a samozřejmě i na místě. Těšíme se na Vás!

žop

DĚTSKÝ PURIM

■ V úterý **3. března** se koná oslava Purimu pro děti v Židovské radnici v Maiselově ulici. Můžete se těšit na purimové workshopy pro děti, vystoupení pěveckého sboru dětí Lauderových škol Purim špíl v podání divadla Feigele, čtení Megilat Ester ve Vysoké synagoze, volbu nejlepší masky a na závěr Purim party s Omerem. Program začíná workshopy ve 14.30 hodin.

PESACH 5786

■ Letošní sederové večere se konají: první seder ve středu **1. dubna** od 20.00 hodin v jídelně pražské židovské obce, vede ho zemský rabín K. E. Sidon; druhý seder ve čtvrtek **2. dubna** od 20.40 hodin a povede ho pražský rabín David Peter.

Ingrediencie na Pesach (macesy a macesovou moučku a další) lze zakoupit od úterý 24. března v košer obchodě na Židovské radnici v Maiselově ulici.

Na šabatové a sváteční obědy a večere je třeba si zamluvit jídlo předem. Rezervujte si laskavě v dostatečném předstihu přímo u obsluhy nebo na telefonním čísle 224 800 808 či e-mailu restaurace@kehillaprag.cz.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ V únoru se konala tradiční konference *In media res*, kterou organizují sami studenti a zvou si na ni odborníky z rozmanitých oborů. I letos byla skladba hostů velmi pestrá a jejich přednášky či besedy s nimi podnětné. Pozvání přijali například architektka Eva Smolíková a František Vrabel, zakladatel a ředitel české fir-

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

my Semantic Visions, která analyzuje 90 procent světového zpravodajského obsahu. Pohovořil na téma umělé inteligence jako o dvojsečné zbrani, která nebývale rozšiřuje lidské schopnosti, ale současně přináší nové hrozby: kognitivní atrofii, zranitelnost kritické infrastruktury, kolaps pracovního trhu a kognitivní válčení. O využití laserů promluvil Jonathan Tyler Green, do LŠ dorazil i filmový znalec Jiří Fligl. Václav Stránský, jaderný fyzik a odborník na hospodaření s vodou, hovořil o současnosti jako době, kdy se „voda stává předmětem ochrany a promítá se do ekonomie, politiky a práva“, zatímco David Jirsa představil vývoj vlivu filozofického myšlení na soudobou uměleckou literaturu; do školy přijal pozvání také britský zpěvák, skladatel a producent žijící v Praze James Harries.

CHIDON HATANACH**O soutěži ve znalosti Bible v Mnichově**

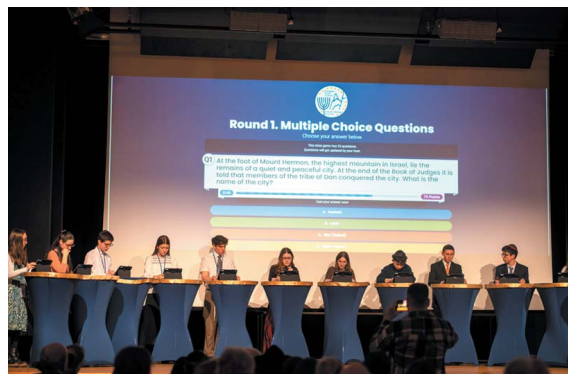
■ Koncem ledna reprezentovala čtveřice mladých soutěžících z pražské obce Čes-

jednotlivých účastníků a ověřovala detailní znalost vybraných částí Tanachu i schopnost rychlé orientace v textu. Do finále postoupilo dvanáct nejlepších soutěžících. Velké finále se konalo během slavnostního galavečera v sále mnichovské židovské obce. Otázky byly náročné a zahrnovaly například témata z oblasti geografie Tanachu (soutěžní otázka na fotografii se například týká původního názvu města pod horou Hermon, jež do byli členové kmene Dan) či fauny a flóry zmiňované v biblickém textu. Do nejužšího finále se probojovali tři soutěžící z Německa. Naši zástupci byli nejmladšími účastníky celé soutěže; přestože se letos do finálové dvanáctky neprobojovali, v silné mezinárodní konkurenci si vedli velmi dobře.

Významnou součástí setkání byl celodenní program připravený madrichy. Ti pro účastníky organizovali vzdělávací aktivity, tematické diskuse, skupinovou práci i neformální večerní programy, které podporovaly vzájemné poznávání, sdílení zkušeností a navazování nových přátelství napříč Evropou. Součástí pobytu byla také prohlídka města a návštěva mnichovské radnice a Bavorského zemského sněmu, kde mladí lidé získali základní vhled do fungování veřejných institucí a demokratických procesů.

Soutěž probíhala v době, kdy si Evro-

pa připomíná Mezinárodní den památky obětí holokaustu, což celé akci dodalo symbolický rozměr. O to silněji působila skutečnost, že se setkání konalo právě v Mnichově, městě historicky spojeném s počátky a vzestupem nacistického hnutí. Silným momentem programu byly besedy s pamětníky šoa, jejichž osobní svědectví připom-

Finalisté klání Chidon HaTanach, v pozadí soutěžní otázka. Foto archiv.

kou republiku na mezinárodní soutěži Chidon HaTanach, která se letos konala v Mnichově. Společně s více než osmdesáti účastníky z patnácti evropských zemí ve věku 13–18 let poměřili své znalosti Tanachu (hebrejské Bible) v náročné mezinárodní konkurenci. Soutěž každoročně prověřuje nejen přesnou znalost biblického textu, ale také schopnost porozumět jeho významu, historickému kontextu a širším souvislostem.

Samotná soutěž měla několik kol. Písemná část probíhala v rodném jazyce

mněla význam uchování historické paměti i odpovědnost současné generace za její předávání. Skutečnost, že se mladí lidé z různých zemí setkávají ke studiu Tanachu a dále rozvíjejí židovskou tradici, zároveň představovala tichý, ale zřetelný důkaz životaschopnosti židovského národa.

Děkujeme našim soutěžícím za důstojnou reprezentaci naší obce i České republiky a přejeme jim mnoho radosti, vytrvalosti a inspirace v dalším studiu i komunitním životě. (mp)

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **marec** slávia sviatok svojich narodenín: pán Tomáš Geist st., nar. 7.3. – 90 rokov; pani Miriam Kurjatková, nar. 13.3. – 85 rokov; pán Peter Rada st., nar. 25.3. – 70 rokov, a pán Adam Wolt, nar. 23.3. – 21 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **marec** slávia sviatok svojich narodenín: pani Barbora Farkašová – 50 rokov; pani MUDr. Jana Freyová – 73 rokov; pán Tomáš Golan – 77 rokov; pani RNDr. Katarína Grünmannová – 82 rokov; pán MUDr. Igor Holan – 77 rokov; pani MUDr. Katarína Holbová – 77 rokov; pán Prof. Imrich Chlamtáč – 77 rokov; pán MUDr. PhD. Pavol Lesný – 80 rokov; pani Viera Mikolajová – 75 rokov; pani Eva Nedorostová – 80 rokov; pán Branislav Orlík – 50 rokov; pán Ing. Tomáš Redlich – 91 rokov; pán PhDr. Peter Salner – 75 rokov; pani MUDr. Anna Ševerová – 87 rokov; pani Herta Tkadlečková – 95 rokov, a pán Ing. Peter Werner – 78 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRNO

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Boris Barak Selinger, nar. 1.3. – 70 let; Ziv Harel, nar. 3.3. – 11 let; pan Leeron Shaham, nar. 6.3. – 38 let; slečna Barbora Mayerová, nar. 7.3. – 9 let; pani Barbora Freundová, nar. 9.3. – 38 let; pani Kateřina Zapletalová, nar. 11.3. – 37 let; pani Tařána Filuková, nar. 13.3. – 80 let; pani Katerina Eva Prokop, nar. 14.3. – 54 let; pan Josef Sinajský, nar. 18.3. – 75 let; pani Anna Filuková, nar. 21.3. – 41 let; pani Zuzana Bojtořová, nar. 23.3. – 72 let; pan Michael Samuel Blařko, nar. 24.3. – 33 let; pan Radek Bílý, nar. 26.3. – 55 let; pani Anna Chaloupka, nar. 26.3. – 40 let, a pani Zuzana Blau, nar. 30.3. – 52 let. Oslavencům prajeme vře nejlepří.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO DĚČÍN

V **březnu** oslavili narodeniny: pan Fedor Gál; pani Helena Mráčková; pani Lucie Igel-Nachtigalová, a pan Efraim Šimon.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **marec** oslavía narodeniny: pani Zuzana Borhyová – 92 rokov; pani Viera Dobrovová – 89 rokov; pán Arnořt Hermel – 75 ro-

kov; pán František Hubert – 81 rokov; pán Ján Lefkovič – 82 rokov; pán Róbert Rozner – 78 rokov; pani MUDr. Marta Uhríková – 83 rokov; pani RNDr. Věra Veselá – 78 rokov, a pani MUDr. Judita Lefkovičová – 79 rokov. Prajeme im veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO LIBEREC

V **březnu** oslaví narodeniny: pani Kateřina Hyková, nar. 6.3. – 52 let, a pan Egon Wiener, nar. 27.3. – 79 let. Prjeme jim pevně zdraví a mnoho spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OLOMOUC

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Ludvík Cvrkál, nar. 20.3. – 59 let; pan Jakub Cvrkál, nar. 9.3. – 20 let; pan Jan Dreiseitl, nar. 18.3. – 53 let; pani Iveta Forejtová, nar. 8.3. – 53 let; pani Ing. Helena Kouřilová, nar. 3.3. – 78 let; pan Ing. Petr Papoušek, nar. 21.3. – 49 let; pani Mgr. Olga Poláková, nar. 12.3. – 61 let; pan Ing. Pavel Repper, nar. 28.3. – 94 let; pani Ludmila Unzeitigová, nar. 14.3. – 71 let, a pani Klára Veselá, nar. 23.3. – 33 let. Prjeme jim pevně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OSTRAVA

V **březnu** oslaví narodeniny: pani Debora Dvořáková – 23 let; pan Zdeněk Jeník – 62 let, a pan Ing. Radovan Lasák – 55 let.

Prjeme jim dobré zdraví, mnoho spokojnosti a štěstí.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PLZEŇ

V **březnu** oslaví narodeniny naše členky: pani Jana Kařáková – 64 let; pani Monika Kovářová – 61 let; pani Lea Kreisingerová – 26 let; pani Petra Löwyová – 42 let; pani Miroslava Macková – 78 let; pani Mirjam Moudrá – 35 let; pani Eva Termerová – 90 let a Rosalie Linda Urbanová – 11 let. Všem oslavenkyním prjeme hodně zdraví, štěstí a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PRAHA

V **březnu** oslaví narodeniny: pani Věra Baumová, nar. 23.3. – 76 let; pani Ivana Bočková, nar. 28.3. – 80 let; pani Kristina Burchhartová Hiršalová, nar. 6.3. – 79 let; pani Olga Castiellová, nar. 20.3. – 90 let; pani Jana Coufalová, nar. 12.3. – 83 let; pani Eva Drhová, nar. 29.3. – 88 let; pan Ivan Dvořák, nar. 1.3. – 80 let; pani Hana Dvořáková, nar. 1.3. – 80 let; pani Václava Faltová, nar. 30.3. – 77 let; pani Zoja Franklová, nar. 18.3. – 76 let; pani Věra Harmsová, nar. 26.3. – 77 let; pan Pavel Hoffmann, nar. 20.3. – 87 let; pan Petr Král, nar. 15.3. – 78 let; pani Hana Munková, nar. 23.3. – 78 let; Bedřich Poskočil, nar. 29.3. – 79 let; pani Miluše Sedláčková, nar. 6.3. – 96 let; pani Růžena Stiefelová, nar. 10.3. – 76 let; pani Hana Šnejdrová, nar. 26.3. – 89 let; pani Pavel Vodslň, nar. 5.3. – 77 let; pani Magdalena Wawerková, nar. 24.3. – 78 let, a pan Vladimír Železný, nar. 3.3. – 81 let. Všem prjeme pevně zdraví a životní spokojenost do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že 27. ledna zemřela pani Gertruda Denská ve věku 95 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 29. ledna v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. Nechť je její duše vevázána do svazku věčného života. *Zichrona livracha.*

Se smutkem oznamujeme, že ve věku 86 let zemřel 12. února pan Tomáš Drařan. Nechť je jeho duše vevázána do svazku věčného života. *Zichrono livracha.*

ŽNO PREŠOV

V **marci** oslavía svoje narodeniny: pani Ing. Zuzana Hrehorčáková – 57 rokov, a pán Vladimír Lichtig – 72 rokov. Obom oslavencom prajeme pevně zdravie a veľa životného optimizmu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TEPLICE

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Tomáš Kredl, nar. 11.3. – 44 let; pani Hedvika Maxová, nar. 20.3. – 85 let; pani Vendulka Wagnerová, nar. 7.3. – 54 let, a pani Věra Veselá, nar. 7.3. – 78 let.

Prjeme jim vře dobré, hlavně pevně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V **marci** oslavía svoje narodeniny: pán Peter Bogner, nar. 19.3. – 87 rokov; pani JUDr. Oľga Hlucháňová, nar. 14.3. – 90 rokov; pani Katarína Chmelíková, nar. 1.3. – 94 rokov, a pani Ing. Judita Vozárová, nar. 10.3. – 77 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

KRÁL POMÁHÁ UKRAJINCŮM

Král Karel III. již přes dvě desetiletí podporuje židovskou charitativní organizaci World Jewish Relief se sídlem ve Velké Británii. V současné době skrze ni pomáhá obyvatelstvu na Ukrajině, devastované již čtyři roky trvající ruskou agresí. Králův dar, jehož výše nebývá zveřejněna, je použit na podporu rozsáhlých humanitárních aktivit. Organizace pomohla více než 375 000 lidem v téměř 400 městech a centrech Ukrajiny, od psychologické podpory přes opravu domů zasažených útoky až po programy profesní a jazykové reintegrace pro uprchlíky, kteří se usadili ve Velké Británii.

MEDAILE PRO VOJÁKA

Americký voják, jenž se zasloužil o záchranu 200 židovských spolubojovníků v zajateckém táboře v Německu během druhé světové války, obdržel na počátku března nejvyšší vyznamenání americké armády, Medaili cti.

Roddie Edmonds zemřel v roce 1985. Již dříve (ale též in memoriam) jej jeruzalémský památník holocaustu Jad vašem ocenil jako Spravedlivého mezi národy. Seržant z Knoxville v Tennessee byl nejvýše postaveným vojákem ve skupině zajatců během bitvy v Ardenách v lednu 1945. Když ho nacisté požádali, aby označil Židy ve skupině zajatců, uvědomil si, že tito vojáci budou pravděpodobně zabiti, a proto v odvážném gestu solidarity prohlásil: „Tady jsme všichni Židé!“ Edmondův čin vyšel najevo až po jeho smrti, když jeden bývalý spoluzajatec vzpomínal na válku pro list *The New York Times*.

FILM SE ŠŤASTNÝM KONCEM

V únoru se konal 76. ročník mezinárodního filmového festivalu v Berlíně Berline. A opět, jako v minulých dvou letech, se do něj ještě před zahájením promítalo napětí kolem války v Gaze a podpory Izraele ze strany Německa, konkrétně vyhraněné protiizraelské postoje některých filmařů a novinářů. Poté, co režisér Wim Wenders, předseda poroty, odmítl výzvu, aby festival zaujal stanovisko proti Izraeli, indická spisovatelka Arundhati Roy oznámila, že se přehlídky nezúčastní, a asi 80 filmařů a hvězd podepsalo otevřený protestní dopis.

V této atmosféře se promítal vynikající izraelský snímek *Dopis pro Davida* (viz *Rch* 11/2025) režiséra Toma Šovala, o třech bratřech z kibucu Be'eri, z nichž dva padli do zajetí a jejich dům v kibucu

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Fontána *Oheň a voda* od Ja'akova Agama na Dizengoffově náměstí v Tel Avivu, stav z roku 2012.

(stejně jako mnoho dalších) teroristé z Hamásu zcela zničili. Přes předpokládané protesty projekce proběhla v klidu. Původní dílo má nyní dovětek, a naštěstí pozitivní, neboť oba sourozenci věznění přežili. Nový závěr ukazuje členy rodiny Cuniových, jak se objímají a pak společně sledují originální verzi.

PROBLÉMY U ZDI POKRAČUJÍ

Nejvyšší soud Izraele jednomyslným hlasováním pokáral státní a městské úřady za dlouhodobě odkládané plány na modernizaci modlitební plošiny Ezrat Jisrael u Západní zdi v Jeruzalémě, určené pro smíšené a neortodoxní bohoslužby.

Soud současně nařídil vládě a jeruzalémské radnici, aby pokračovaly v řízení o stavebních povoleních potřebných pro opravy a zlepšení infrastruktury této plošiny, jež se nachází jižně od hlavního prostanství u Západní zdi, nejposvátnějšího místa judaismu. Rozhodnutí ukládá přísné lhůty, jejichž cílem je ukončit to, co soudci popsali jako roky mimořádného zpoždění po dohodě z roku 2016 o povolení rovnoprávných modliteb na svatém místě.

Pod tlakem ortodoxních politiků tuto dohodu premiér Netanjahu zmrazil, což vyvolalo právní reakci ze strany reformního a konzervativního hnutí judaismu, organizace Women of the Wall a izraelských skupin prosazujících náboženský pluralismus.

OCENĚNÉ VZPOMÍNKY

Vzpomínky Eliho Šarabiho nazvané stručně *Hostage* (Rukojmí) byly v únoru v New Yorku vyhlášeny Knihou roku 2025 v rámci National Jewish Book Awards – cen, které uděluje Jewish Book Council a jsou určeny pro vynikající anglicky psané knihy s židovskou tematikou v desítkách kategoriích.

Šarabiho memoáry, které podrobně popisují jeho únos z kibucu Be'eri a zážitky z více než rok trvajícího zajetí v Gaze, se staly v Izraeli bestsellerem a později vyšly v anglickém překladu ve Spojených státech.

V oboru studií o holocaustu získala ocenění česká historička působící na univerzitě v britském Warwicku Anna Hájková za publikaci *Lidé bez dějin jsou prach. Queer touha a holocaust*.

CENA PRO JA'AKOVA AGAMA

Izraelskou cenu za vizuální umění získal za rok 2026 97letý Ja'akov Agam (pův. jménem Jakob Gipstein), průkopník kinetického a optického umění, rodák z Rišon le-Cion, žijící léta ve Francii. Jeho objekty znají návštěvníci světových galerií, řada lidí nejspíše viděla jeho slavnou kinetickou barevnou fontánu na Dizengoffově náměstí v Tel Avivu. Byla tam postavena roku 1986 a stejně jako náměstí prošla celkovou rekonstrukcí.

Agam vytvořil řadu pozoruhodných nástěnných maleb, navrhl hřiště s variabilními barevnými kompozicemi, režíroval experimentální filmy. V září 2016 se otevřelo Yaacov Agam Museum of Art v umělcově rodném městě, pro nějž vymyslel „les“ o 36 barevných sloupech. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 27. 2. 2026.

Cena 50 Kč (2,20 €)